

III RIIGIKOGU

6. istungjärk. Protokoll nr. 162 (15).

1928.

III Riigikogu koosolek 23. mail 1928
kell 10.

Kokku on tulnud 94 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Tõnisson**, siseminister **J. Hünerson**, kohtuminister **T. Kalbus**, põllutööminister **O. Köster**, välisminister **H. Rebane**, sõjaminister **N. Reek**, rahaminister **A. Teetsov**, haridusminister **A. Mõttus**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**.

Päevakord:

1. Vahekohtu asjus tsiviilkohtupidamise seaduse täiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Laevasõiduameti likvideerimise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Sõjaministeeriumile sundvõõrandatud maade kinnistamise korra seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seaduse täiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse täiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

6. Välismaalastele kinnisvarade omandamise, valdamise ning kasutamise kitsendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

7. Riigi 1928./29. aasta lisaelarve nr. 1. arvel eelkrediitide määramise seadus — eelarve-komisjoni ettepanek.

8. Paide — Järva-Jaani kitsarööpalise raudteele maade sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

9. Eesti-Lõunaslaavia vahelise kaubanduse ja laevandusekonventsiooni ja selle lõpu-protokollki kinnitamise seadus — III lugemisel.

10. Eesti-Türgi vahelise kaubanduse- ja laevandusekonventsiooni ja selle allakirjutamise protokollki kinnitamise seadus — III lugemisel.

11. Rahvusvahelise raudteedel kaubaveo ja rahvusvahelise raudteedel reisijate- ja pagasiveo konventsioonide kinnitamise seadus — III lugemisel.

12. Üheksanda rahvusvahelise töökonventsiooni poolt vastuvõetud meremeeste kodumaale tagasisaatmise kohta käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — III lugemisel.

13. Petseri ja Narvataguste maade kinnisvarade kinnistamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

14. Tallinna pedagoogiumi seadus — III lugemisel.

15. Maanteede seadus — II lugemisel.

16. Rannasadamate arendamise ja selleks krediidi määramise seadus — II lugemisel.

17. Ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seadus — II lugemisel.

18. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

19. Sisemiste veeteede korraldamise ja selleks krediidi määramise seadus — rahasjanduse komisjoni ettepanek.

20. Maaseadusega võõrandatud maid kooravate hüpotekaarivõlgade korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

21. Kaitsevæeteenistuse seaduse rikkumise asjus karistuse määruste muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

22. Endise „Tallinna heategeva seltsi“ varanduste korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhtab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

Juhataja **R. Penno**: Avan Riigikogu koosoleku.

1. Kvoorum Rkl. Baranin palub kvoorumis küsimus. kindlaks teha. (O. Gustavson, stp: Mis see tähendab?) Palun helistada kõrvalruumidesse. (Sekretär O. Liigand helistab.) Kõos on 58 Riigikogu liiget, seega on kvoorum koos.

2. Päevakorra täiendamine. Rkl. Juhkamilt on ettepanek, täiendada päevakorda, võttes 1. punktina komisjonide täiendavad valimised.

P. Baranin (vn): Ma teen ettepaneku, päevakorra-punkt 22 — Endise „Tallinna heategeva seltsi“ varanduste korraldamise seadus — päevakorrast ära võtta.

Господа депутаты! Я не буду входить в обстоятельные обсуждения вопроса по существу, как это сделал депутат Густавсон в предыдущем собрании. Свое предложение я делаю с точки зрения целесообразного распределения того времени, которое остается у Государственного Собрания для рассмотрения тех вопросов, которые предложено рассмотреть на настоящей неделе до окончания сессии. Предупреждаю, что рассмотрение законопроекта, который я предлагаю снять с порядка дня, займет чрезвычайно много времени, и если хотят кончить сессию на этой неделе, то придется принять мое предложение. Это тем более возможно, что от этого никто не пострадает. Ревельское самоуправление владеет в настоящее время этим имуществом и будет владеть им в дальнейшем. Как я уже сказал, с точки зрения целесообразного использования остающейся в нашем распоряжении времени, необходимо этот вопрос снять с порядка дня.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Juhkami ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Baranin'i ettepanek tagasi lükatud.

3. Komisjonide täiendavad valimised. Nähtava enamusega valitakse rahaasjanduse komisjoni rkl. Veiler'i asemele rkl. Tammann (töer).

4. Vahekohtu asjus tsiviilkohutupidamise seaduse täiendamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.** Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

5. Laevasõidumeti likvideerimise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.** Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

6. Sõjaministeeriumile sundvõõrandatud Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.**

maade kinnistamise korra seadus — redaktsioon.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

7. Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seaduse täiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.**

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

8. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse täiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.**

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

9. Välismaalastele kinnisvara omandamise, valdamise ning kasutamise kitsendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.**

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

10. Riigi 1928./29. aasta lisa-eelarve nr. I arvel eelkrediitide määramise seadus — I lugemisel.

Eelarve komisjoni aruandja **J. Sikkar:** Vabariigi Valitsuse poolt esitatud riigi 1928./29. aasta lisa-eelarve nr. I arvel eelkrediitide määramise seadus võeti eelarvekomisjoni poolt vastu muudatusteta.

Seaduses on ette nähtud eelkrediidi andmine haridusministeeriumile, toetuseks omavalitsustele õpetajate palkade maksmiseks ja põllutööstusteeringule kinnisvara muretsemiseks Narvas.

Toetuse andmine haridusministeeriumile on tingitud asjaolust, et avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasuseaduse järgi on ette nähtud, et maaomavalitsus kannab 10% õpetajate palgast. Eelmisel aastal oli ette nähtud, et maaomavalitsus kannab 40%, tegelikult kandis need summad riik, sest maaomavalitsused ei suutnud kanda nende peale seadusega pandud kohustusi. Kuna seni pole maaomavalitsuste sissetulekuid suurendatud, siis tuleb loomulikult ka nüüd nende kanda olev osa riigil kanda võtta, milleks ka käesolev eelkrediidi nõudmine ette nähtud.

Mis puutub eelkrediitide nõudmisse põllutööstusteeringule, siis on need tingitud

sellest, et põllutöoministeeriumile alluvatest asutustest asuvad Narva linnas maakorralduse komisjoni alaline liige, Narva metskonna metsa-ülem ja Narva ringkonna riigimaadevalitseja kantseleid ja nende kantseleiruumide eest maksab põllutöoministeerium üüri. Põllutöoministeerium peab tarvilikuks omandada kantseleide ja ametnikkude mahutamiseks Narvas maja. Neil põhjustel teen eelarve-komisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

11. Paide—Järva Üldkomisjoni aruandja V. Hasselblatt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu tuleb hiljem, kui seda õiguse poolest tarvis oleks olnud. Sest juba Vene ajal võeti üle need

maad, kuid võõrandamise seadust ei olnud tehtud. Pärastpoole Saksa okupatsiooni ajal viidi raudtee korda ja Eesti vabariigi ajal täiendati raudteid mõne variandiga. Kõigi nende maade kinnistamist riigi nimele ei ole aga alustatud, ja samuti tasumaksmine ei ole korraldatud. Et neid puudusi kõrvaldada, selleks tuleb see seadus vastu võtta, mille komisjon vastu võtnud sisuliste muudatusteta. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevase vaheajata I ja II lugemise vahel.

12. Eesti-Lõunaslaavia vahelise kaubanduse- ja laevandusekonventsiooni ja selle lõpuprotokollki kinnitamise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 6. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

13. Eesti-Türgi vahelise kaubanduse- ja

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **Chr. Kaarna.**

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **Chr. Kaarna.**

laevandusekonventsiooni ja selle allakirjutamise protokollki kinnitamise seadus — III lugemisel.

(Tekst III Rk. 6. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

14. Rahvusvahelise raudteedel kaubaveo ja rahvusvahelise raudteedel reisijate- ja pagasiveo konventsioonide kinnitamise seadus — III lugemisel.

(Tekst III Rk. 6. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

15. Üheksanda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastuvõetud meremeeste kodumaale tagasisaatmise kohta käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — III lugemisel.

(Tekst III Rk. 6. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

16. Petseri ja Narvataguste maade kinnisvarade kinnistamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

(Tekst III Rk. 6. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg.**

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja **P. Järve.**

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **O. Tief.**

Juhataja **R. Penno:** Käesoleva seaduseelnõu juures kavatsen ma teksti ettelugemise ära jätta. Selle vastu ei vaielda.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

**17. Tallinna
pedagoogiumi
seadus — III
lugemisel.
(Vaata tekst
protokoll nr.
161/14, veerg
387—388.)**

Juhataja **R. Penno:**
Hariduskomisjoni aruan-
dja aset täidab komisjoni
esimees rkl. Tallmeister.
Käesoleva seaduseelnõu
arutamisel jääb paragrah-
vide teksti ettekandmine
ära. Selle vastu ei vaielda.

Seaduseelnõu võetakse nähtava
enamusega muutmata vastu paragrah-
vide viisi ja lõpuhäätamisel.

**18. Maanteede
seadus — II lu-
gemisel.**

Omaavalitsuse komisjo-
ni aruandja **J. Sikkar.**
§§ 78—90 võetakse
nähtava enamusega

muutmata vastu.

§ 78. Riigimaa, kui ta riigi valdamisel, vöö-
randatakse tee alla tasuta, vastupidisel juhul aga
tasu eest, mis eelmise paragrahvi korras kind-
laks määratakse. Juhtudel, kui tee alla vöö-
randatav riigimaa on riigi poolt põlise pidamise
alusel või õigusega välja antud, makstakse
vöörandamistasu põlise pidamise alusel või
selle õigusega valdajale.

§ 79. Kui tee avamist paluvad mitme kin-
nisvara omanikud, siis jagatakse tealuse
maa-ala kasutamise eest makstav tasusumma
teenõudjate vahel ära, kusjuures arvesse võe-
takse kasutamisoiguslike kinnisvarade suu-
rus ja avatava tee kasulikkus igähele neist.

§ 80. On ülevaataja tee avamise tarvilikuks
tunnustanud, valmistab maamõõtja kohapeal
kaardi, millele ära tähendatakse teeservituudiga
koormatava kinnisvara piirjooned, niipalju kui
need asja selgitamiseks tarvilikud, ja avatava
tee asukoht. Kaart valmistatakse vähemalt
kahes eksemplaris, millest üks eksemplar jääb
ülevaatusprotokollile juurde. Ülevaatuskohta
käiva asjatoimetuse esitab ülevaataja maavalit-
susele hiljemalt ühe kuu jooksul, ülevaatus-
päevast arvates.

§ 81. Tee avamise küsimuse otsustab 3
kuu jooksul pärast asjatoimetuse kättesaamist
lõplikult maavalitsus, kes asja arutamisel
aluseks võtab ülevaatusprotokollis ühes selle
juurde kuuluva teekaardiga ning asjaosaliste
poolte täiendavalt esitatud seletused. Maavalit-
suse koosolekule, kus tee avamise küsimus
otsustamisele tuleb, kutsutakse ka kõik asja-
osalised, kellele sellekohased kutsed vähemalt
kaks nädalat varem välja saadetakse. Tarbe-
korral võib maavalitsus asja arutamise edasi
lükata täiendavate andmete kogumiseks, olgu
kohapeal täiendava ülevaatus toimepanemise
läbi või maavalitsuse istungil.

§ 82. Kui asjaolud selgitatud, teeb maa-
valitsus otsuse, kas palve tee avamise kohta ra-

huldada või tagasi lükata. Otsuse tegemise ajaks
lahkuvad maavalitsuse koosoleku ruumist kõik
juurdekutsutud asjaosalised. Esimesel juhul
määrab ta ära, milline kinnisvara teeservituudi-
ga koormatakse ning millise kinnisvara kasuks,
tee laiuse, täpse asetuse ja suuna ning tealuse
maa-ala kasutamise eest makstava tasu. Tasu
määramisel võetakse aluseks, kui pooled kokku
ei lepi, ülevaatusprotokollis sisalduvad and-
med ja asjatundjate hindamised, kui need esi-
tatud. Tee laius ei või olla suurem, kui neli
meetrit.

§ 83. Avatav tee ei või ilma sellekohase
nõusolekuta läbi minna teega koormatava kin-
nisvara õuest ega viljapuuadadest. Iluistana-
distest võib tee läbi minna juhul, kui teehüh-
timine teisalt võimalik ei ole. Sarnasel korral
peab istanduste kaitseks abinõud tarvitusele
võetama.

§ 84. Maavalitsuse otsus tee avamise kohta,
milles olgu ära tähendatud ka otsustamisest
osavõtnud maavalitsuse liikmed, kirjutatakse
eraldi paberile, kuna otsuse tekst kantakse
maavalitsuse koosolekute protokolliraamatusse.
Otsuses peab tähendatud olema ka kaart, mil-
lele tee täpne asend üles märgitud.

§ 85. Maavalitsuse otsuse peale võib edasi
kaevata rahukogule administratiivkohtu korras.

§ 86. Ei ole seaduses ette nähtud tähtaja
jooksul edasikaebtust esitatud, antakse maa-
valitsuse sellekohase märkusega varustatud
otsus ühes selle otsuse juurde kuuluva kaar-
diga teenõudjale välja. Selle otsuse põhjal
on teenõudjal õigus nii koormatava kui ka tee-
kasutamiseks õigustatud kinnisvara osas kin-
nistusregistris teha lasta otsusele vastav sisse-
kanne. Samuti on teenõudjal õigus paluda maa-
valitsust, et tee temale tarvitamiseks kätte näi-
dataks ja looduses piirimärkidega ära tähen-
dataks.

§ 87. Tee avamise tarviduse selgitamiseks
ülevaatus toimetanud maavalitsuse esindaja
ja maamõõtja, samuti ka tee kättenäitamiseks
väljasõitnud ametnik saavad väljasõitude eest
tasu sellekohaste takside järgi. Selleks tarvis-
mineva summa peab teenõudja ette ära maksma.

§ 88. Tee korrashoiu kohustus lasub tee-
tarvitajal. Kui tee alalisi tarvitajaid on mitu,
jagatakse tee korrashoiu kohustus kohaliku
vallavalitsuse esindaja poolt ühe või mitme
kasutaja palvel teekasutajate vahel ära, kes
sellejuures arvesse võtab teekasutamiseks õigus-
tatud kinnisvarade väärtuse, tee kasulikkuse
igale neist ja maapinna iseloomust olenevad
korrashoiu tingimused. Igähele teekasutajaist
on õigus nõuda, et teised teekasutajad korrashoiu
kohustust korralikult täidaksid.

§ 89. Kui teed mitme kinnisvara omaniku
poolt alaliselt kasutatakse, võib igäüks kasutaja-

test kohalikku vallavalitsust paluda tee korrashoiu minimaal nõuded ära määrata, kes ka korrashoiu kohustuse läbiviimiseks igakordselt tähtajad määrab. Sarnasel juhul võetakse korrashoiu kohustuse mittetäitjad vastutusele ühel alusel avalikkude teede korrashoiu-kohustuslastega.

§ 90. Kui hiljem selgub, et avatud tee on kasulik ka mõnele teisele kinnisvarale, mille omanik tee avamist ei nõudnud, jääb avatud tee ka sellele kinnisvarale kasutada, kusjuures teealuse maa-ala kasutamise eest makstud tasusumma tuleb uuesti jagamisele üldalusel. Samuti peab selle kinnisvara omanik vastavas osas tee korrashoiu kohustust kandma.

Aruandja **J. Sikkar** (loeb):

IV. Lõppmäärused.

§ 91. Käesoleva seaduse maksamahakka-misega kaotavad maksvuse kõik seni maksvusel olevad seadused ja määrused, mis käivad maanteede ehitamise, parandamise ja korrashoiu ning järelevalve kohta.

Teedeminister **A. Kerem**: Ma teen ettepaneku, § 91. teises reas sõnad „ja määrused“ kustutada, kuna harilikult ei ole viisiks, et määruste maksvus seadusega tühistatakse, vaid vastava võimu poolt, kes määrused andnud.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on teedeministri ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 91 vastu võetud. Seega on maanteede seadus II lugemisel vastu võetud. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Raske uskuda.)

19. Rannasadamate arendamise ja selleks krediidi määramise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg**. Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Rannasadamate arendamise ja selleks krediidi määramise seadus.

Aruandja **E. Sulg** (loeb):

§ 1. Eesti rannasadamate arendamiseks seatakse põhjalikult korda ja laiendatakse järgmised sadamad: * Roomassaare, Mõntu, Kuivaste, Virtsu, Sõru, Orjaku, Hiiu-Suursadam, Rohuküla, Dirham ja Mahu, ning ehitatakse uued sadamad: Orissaares, Võsul ja Vergis.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 1 pärast sõna „Roomassaare“, võtta „Kuresaare-Tori“. Seda ettepanekut põhjendan järgmiselt: Selle paranduse vastuvõtmisega ei nõuta käesolevas seaduseelnõus ettenähtud krediidi suurendamist, vaid siin on puht otstarbekohasuse küsimus kõne all. Küsimus seisab selles, kumba sadamat on otstarbekohasem korras hoida, kas Roomassaare või Kuresaare-Tori. Sellejuures peab selge olema, et Kuresaare jaoks üks sadam tarvilik on. (Riigivanem J. Tõnisson: Kas kalkultatsioonid lubavad ehitada?) Kui sellejuures selgub, et Tori sadama ehitamine niivõrt kalliks läheb, siis loomulikult ei saa ehitada. See ettepanek ei nõua mingisugust krediidi suurendamist, vaid nõuab ainult küsimuse selgitamist. Kui Tori sadama ehitamiskulud lähevad sama suureks kui Roomassaarel, siis on loomulik, et otstarbekohasem on Tori sadam ehitada, sest see asub linnale lähemal, ja minu arvates ei peaks siin mingisuguseid takistusi olema minu ettepaneku vastuvõtmiseks. Peale selle pean tähendama, et kui edaspidi valitsus sellekohase Riigikogu komisjoni nõusolekul tarvilikuks leiab summasid, mis ühe või teise sadama peale määratud, jagada ühe või teise sadama vahel nii, nagu asja huvid seda nõuavad, kuid teisiti, kui seda seaduseelnõule juurdelisatud seletuskiri ette näeb, siis selleks takistusi ei tohiks olla. Eriti näib see tarvilik olema Sõru ning Orjaku sadamate suhtes. Kuna aga seaduse tekstis summasid nimetatud pole, ei saa mina parandus-ettepanekut teha summade jaotamise kohta.

O. Pukk (põl): Ma pean härra Jõeääre poolt esitatud sooviavaldust toetama ja seda sellepärast, et need eeluurimise tööd, mille alusel praegu valitsus kavatses nimelt Roomassaare sadamat ehitada, Tori projekti aga kõrvale jätta, ei ole küllaldased olnud. Kohalikud omavalitsused on teinud mõnesuguseid töid, et selgusele jõuda, kas üldse võimalik on Torisse sadamat ehitada, kuid selguse saamiseks ei jätku nendest. Kahjuks ei ole praeguse kava kokkuseadjad omalt poolt seda teinud, ja ei või öelda, kas Tori projekt tuleb põhjendatult kõrvale heita või selle kallal tööle asuda. Selles mõttes on härra Jõeääre sooviavaldus vastu võetav.

Aruandja **E. Sulg** (lõpusõna): Rahaasjanduse komisjonis oli see küsimus ka. Seal ei teinud härra Jõeäär rahalise summa kohta ettepanekut, vaid arvas, et samad summad, mis ette nähtud Roomassaare sadama jaoks, võiks mahutada Tori sadama kordaseadmiseks. Kui aga selgeks tehti, et kalkultatsioonide järgi maksab Tori sadama ehitamine 50 miljonit

marka, siis ei tulnud härra Jõeäär üldse sellega enam välja. Seda summat, mis Roomassaare sadama korraldamiseks on ette nähtud, ei ole võimalik kasutada Tori sadama ehitamise peale. Komisjonis on seda pikemalt selgitatud, ja juba see asukoht on omal ajal otstarbekohaselt selles mõttes valitud, et vähem eksploatatsiooni-kulu nõuab, kuna Tori sadama ehitamine võtaks suuri kulutusi süvendustöödeks, sest sisseuhtumine on seal suur. Samuti rahuldab Roomassaare sadam praegusi nõudeid ja seal on ühendus linnaga raudteega olemas. Siin on lihtsalt puht kalkulatsiooni küsimus, kas võib seda teha. Oleks mõttetu Roomassaare sadam hävitada ja ehitada uus sadam Torisse, mis tunduvalt suurema summa nõuab. Võib olla oleks see mõnusam linnale, kuid tegelikult oleks see palju kallim.

Siin paistab, et Saaremaa mehed räägivad Saaremaa valijatele, aga ei võeta arvesse tegelikke ja asjalikke seletusi, mis komisjonis selle kohta avaldatud. Härra Jõeäär ei julge isegi selle summaga välja tulla, sest talle tehti selgeks, et seda summat ei ole võimalik saada. (Vahelhüüe A. Jõeääre, stp poolt.) Jah, võib olla on Teil teistsugused kalkulatsioonid, aga meil on mereasjanduse peavalitsuse andmed. Mina ei saa kuidagi selle ettepanekuga ühineda.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Poolt on 21 häält, vastu — 27 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja **E. Sulg** (loeb):

§ 2. Nimetatud sadamate kordaseadmine, laiendamine ja ehitamine teostatakse viie aasta jooksul, alates 1928. aastal.

K. Tonkman (põl) (Kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rannasadamate arendamise ja selleks krediidi määramise seadus näeb suurema summa ette, kui annab iga aasta riigikassa. Põllumeeste rühma poolt tehti juba rahaasjanduse komisjonis ettepanek, et selle kava, mis teedeministeriumi poolt kokku seatud, läbiviimist ei pikendataks, nõnda et see kava viidaks läbi mitte viie aasta jooksul, vaid üheksa aasta jooksul järgmisel põhjusel. Nimelt sellepärast, et võimalik oleks teistele väljaminekutele vastavat krediiti lubada. Kui meie kõik krediidid seadustega ära otsustame lähemaks tulevikuks, siis ei ole võimalik hädalistele vajadustele väljaminekuid teha. Nende tööde vastu võiks väga palju vaielda, kuid

selle jätame kõrvale. Kava teostamist peame 4 aasta võrra pikendama, ja sellepärast teen põllumeeste rühma nimel ettepaneku, § 2. „viie aasta“ asemele võtta „üheksa aasta“.

Teedeminister **A. Kerem**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tarvidused rannasadamate ehitamiseks on tunduvalt suuremad, kui käesolev seadus seda lahendab. Vabariigi Valitsus seaduseelnõu kokku seades arvestas sellega, et iga-aastased kulud selle seaduse teostamisel suuremaks ei paisu, kui seni iga aasta selleks otstarbeks on suudetud kulutada. Veel enam, käesolev kava näeb ette, et järgmiste aastate kulud on vähemad, kui riigi algaastatel oleme suutnud sadamate peale kulutada. Et meie oma rannasadamatele veelgi vähem peaksime tähelepanu pühendama, kui käesolev seadus seda ette näeb, siis mina arvan, see kuidagi õigustatud ei ole.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Valitsuse esindaja on praegu siin öelnud esiteks, et kavasse on võetud kõige hädatarvilikumad sadamad ja tööd, ja teiseks, et krediiti nende tööde teostamiseks on siiski võimalik saada. Sellepärast valitsuse seletusele toetudes ei ole meie rühmal mingit põhjust käesoleva seaduseelnõu elluviimise aja pikendamise poolt olla. Meie toetame 5-aastast tähtaega. Maanteede eest on põllumeeste rühm võidelnud, meie ei ole eitanud maanteede seadust, saame sellest sama hästi aru kui põllumehed ja toetame maanteede kordaseadmist. Kuid mitte vähem tähtsad ei ole elanikkudele veeteed. Veetee on odavam, ja ilma sadamata ei ole kaluritel võimalik oma paate varjule viia, neil pole võimalik ka eluülapidamist leida. Ranna ja saarte elanikkudele on veetee nende elus väga tähtis, ja seda ei tohi meie unustada, kui mannermaa küsimusi arutame ja selle elanikkude huve kaitseme. Võtame näiteks Virtsu, kuhu tahetakse ehitada raudteed. Aga mis selle raudteega teha, kui seal sadamat ei ole? Ehk võtame näiteks Saare- ja Hiiumaa, kus ei ole samuti ühtki raudteed. Selle asemel tulevad neile veeteed korda seada. Sellepärast hääletab sotsialistide rühm valitsuse eelnõu poolt.

K. Tonkman (põl) (Kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Egas sellega ei ole veel nende rannasadamate arendamine maha kustutatud, kui meie selle kava teostamise tähtsusega pikendame. Siin on küsimus ainult teostamises ja rahas. Kui maanteede seadus oli päevakorral, siis kõneldi alati, et raha ei olevat, näidatagu kust raha saab j. n. e. Käesolev

seadus näeb ette suurema summa rahalist väljaminekut viie aasta peale, kuid siin ei küsita ühti, kust raha tuleb. Kui on kõneldud, et rannasadamad on rannaelanikkudele sama tähtsad kui maanteed sisemaal, siis peab tähendama, et laevaomanikkudele on need tähtsad, aga randade ligi ei päästa, kui maanteed ei ole. Kui tahame rannasadamaid ehitada, siis peame rohkem rõhku panema ka maanteedele, sest kui vaadelda meie ligipäaseid, siis on need lõpmata viletsas ja halvas seisukorras. Seda peaks arvesse võetama. Mis puutub sellesse, nagu härra Kärner tähendas, et Saaremaal on teed väga head, ja et sinna sadamat vaja, seda keegi ometi ei salga. Kuid peab tähendama, et kõige tähtsam sadam Saaremaal on välja jäetud, see on Kihelkonna sadam, mille korraldamiseks midagi ette nähtud ei ole. Ma arvan, et see kava, mis ette nähtud, on puudulik. Ei ole antud kõige tähtsamat ja ei ole püütud tabada kõige tähtsamat punkti. Küll on aga kõrvalisi sadamaid sisse võetud, millel ei ole seda tähtsust kui suurematel sadamatel. Mina ei taha sellega öelda, et vähematel sadamatel tähtsust ei ole, aga siin on just jutt krediidi puudusest. Tuletage meelde, et siin on terve rida seadusi, mis selleks vastu võetud, et määrata erisummasid. Sellepärast arvan mina, et minu ettepanek on täiesti vastuvõetav.

Viru randa on sadamad sisse võetud, mis aga õige küsitavad, ja ei tea, kuidas nende kasutamiseks lugu. Sellepärast on ilmaaegne väide, mille ette tõi härra Johanson, nagu oleks põllumeeste rühm kava vastu ja sotsialistid poolt. Siin on jutt ainult selle kava läbiviimisest ja mitte pooldamisest või vastuolemise. Meie peame selle aegamööda läbi viima ja peame vaatama, et teised hädalised asjad selle all ei kannataks, kui paneme summad rannasadamate peale kinni.

Aruandja **E. Sulg** (lõpusõna): Härra Tonkman tähendas, et see kava ei ole küllalt põhjalik. Ma tahaks tähendada, et see seadus on võrdlemisi põhjalikkude andmetega esitatud. Seda küsimust on Vene ajal uuritud enne sõda. Vene kava on tunduvalt suurem olnud. Meie kava on Vene kava miniatüüris.

Käesolev kava näeb ette teedeministeeriumile aastas 16 miljonit kulu, kuna eelmisel aastal 19 miljonit. Kava väljatöötamise juures on tahetud siiski kokku hoida ja selles mõttes võib öelda, et see kava on täiesti vastuvõetav. Härra Tonkman tähendas veel ühele asjaolule, nimelt et siin tähtsusetu asja peale tahetakse krediiti määrata. Meil on suuremaid sadamaid korraldatud ja arendatud Tallinnas, Pärnus ja Paldiskis, praegune kava aga näeb ette, et üle maa rannaääri korraldatakse. Ja see

on tähtis. Meil ei ole ainult Tallinnas Eesti vabariik, vaid üle maa, ja sellest seisukohast välja minnes on käesolev kava õiglasem ja otstarbekohasem kui senised, milliste järgi rannasadamate korralduste alal tegutsetud. Meil minnakse lõpuks ikka jälle maanteed seaduse peale välja, ka käesoleva seaduse juures. Rannasadamate korraldamine, samuti ka sisemiste veeteede arendamine on niisama suure tähtsusega küsimus kui maanteed korraldamine. Vahe on ainult selles, et rannaäärsed elanikud tarvitavad veeteid rohkem, kuna maanteed mannermaal tarvitatakse. Kui alati maanteed seaduse peale välja minnakse, siis ei saa ometi kuidagi öelda, et rannaelanikud vähem õigustatud on kui mannermaa elanikud. Sellest seisukohast välja minnes peab käesolevat kava toetama. Peale selle on veeteed üldiselt odavamate teedena tunnustatud kui maanteed. Kui meie otstarbekohaselt ja õiglaselt tahame talitada, siis tuleb ühtlaselt arendada maanteed, veeteid kui ka rannasadamaid. Kui teisiti teeme, talitame mitteotstarbekohaselt ja mitte kõigi huvides. Nagu teada, puutub $\frac{1}{4}$ kogu meie rahvast veeteedega kokku, ja sellest seisukohast välja minnes ei saa küsimuse peale teisiti vaadata, kui käesolev kava seda ette näeb. Ma ei saa ühineda rkl. Tonkman'i ettepanekuga. Mis tähtjasse puutub, nimelt 9 aastat, siis seda komisjonis vististi kuuldavale ei tulnud, kuigi võib olla seda oli mõeldud. Nii et see mõte on ka viimasel minutil üles tõstetud.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tonkman'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

Aruandja **E. Sulg** (loeb):

§ 3. Rannasadamate arendamiseks määratakse krediiti seitsesada üheksakümmend üks tuhat krooni (Kr. 791.000.—), missugune summa kaetakse teedeministeeriumi mereasjanduse peavalitsuse erakorraliste kulude eelarvetest ülemaltähendatud viiel aastal, vastavalt tarvilikkudele töödele, järgmiselt:

1928./29. a.	eelarve järgi	Ekr.	154.000.—
1929./30. a.	„	„	191.500.—
1930./31. a.	„	„	196.000.—
1931./32. a.	„	„	160.000.—
1932./33. a.	„	„	89.500.—

K. Tonkman (põl) (Kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Juba rahaasjanduse komisjonis juhtisin tähelepanu sellele, et see seadus

tahab olla kahe seaduse kokkuvõte: ühelt poolt määrab ta kava kindlaks, teiselt poolt — krediitid kindlaks, just niisama, nagu raudteede kavaga eelarve-komisjonis on. See on igatahes halb pretsedent, kui hakatakse seadusi välja andma niimoodi; iseasi on kava, teine asi krediit. Nüüd käsitab üks osa seadusest kava, teine osa — krediiti. Kui ei saa aga nüüd vastavalt käesolevas paragrahvis ettenähtud jaotuste järgi krediiti teede peale välja anda, kuidas siis tuleb talitada? Siis tuleks otsekohe asuda terve seaduse muutmisele. Küll oleks aga otstarbekohane talitada nii, nagu see eelarve-komisjonis otsustatud, et meie määrame aastad kindlaks ja krediitküsimuse üksikute aastate peale jätame välja. Seda võiks teha erinovelliga, ja sellepärast teen ma ettepaneku, § 3. välja jätta just sellepärast, et ei saaks halba pretsedenti luua, kus seaduseandlik asutus hakkaks kahte küsimust lahendama ühe seadusega. On ju selge, et üks asi on kava, teine — krediit, need on mõlemad iseasjad. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Maanteede seaduses on küll seesama küsimus läbi viidud. Maanteede seadus on palju pikem seadus ja seal on teised põhjused kui siin. See tuli just eelarve-komisjonis raudteede arendamise kava juures ilmsiks, ja sellepärast teen ma ettepaneku, § 3. praegu täielikult välja jätta selleks, et seda küsimust erinovelliga lahendada.

Aruandja **E. Sulg** (lõpusõna): Kui nüüd käesoleva seaduse ilma krediidita vastu võtame, siis oleks see kava ainult seebimull ja sel poleks enam mingit tähtsust. Komisjoni nimel vaidlen härra Tonkman'i seisukoha vastu, sest sel juhul, kui see vastu võetakse, kaotaks see seadus igasuguse tähtsuse.

O. Gustavson (stp) (fakt. märk.): Faktilise märkusena tähendan, et härra Tonkman'i paranduse vastuvõtmisel satume vastollu Eelarve seaduse nõudega. Eelarve seadus nõuab otsekohe, et sarnaste kulude eelarvesse võtmisel, mille teostamine langeb mitme aasta peale, oleks näidatud summade jaotus aastate kaupa jagatult. Kui aga härra Tonkman'i ettepaneku vastu võtame, siis oleme sellega kõige tähtsama nõude tühistanud. (K. Tonkman, põl: Aga mis Teie eelarve-komisjonis rääkisite?) Rääkisin just sedasama.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 vastu võetud.

20. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja Sekretär **M. Juhkam** (korra kohta): Riigikogu juhatusel nimel teen

päevakorra ettepaneku, pidada järgmine Riigikogu koosolek täna õhtul kell 5. (Päevakord prot. nr. 163/16.)

Riigikogu liikmete hulgast on avaldatud arvamisi, et tänane koosolek üldse ära jätta. Juhatus leidis aga, kui täna õhtul koosolek ära jääks ja seadused käiku ei saaks, siis oleks võimata Riigikogu töid lõpetada. Selle asemel aga, et täna õhtul koosolek ära jätta, võiks selle varem lõpetada, sellega liiguksid seaduseelnõud, ja komisjonid võiksid tööd alata veidi hiljem.

Teiseks on juhatusel kavatsus määrata homme hommikul Riigikogu koosolek kell 11, mitte aga kell 10, seega oleks homme hommikul ka võimalik komisjonil koosolekut pidada. Täna õhtuse koosoleku päevakorda ei ole võetud maanteede seadus. Nimetatud seaduse kavatses juhatus võtta homme hommikul päevakorda.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

21. Ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seadus — II lugemisel. Juhataja **R. Penno**: Käesoleva seaduseelnõu arutamisel kavatsen teksti ettekandmise ära jätta. (Hüüded: Pärissõna.) Selle ettepaneku kohta sõna ei soovita.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Loosalu**: (loeb):

Ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seadus.

Rahaminister **A. Teetsov**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle seaduse esimesel lugemisel tähendas rkl. härra Johanson, et see seaduse parandamine sünnib jälle teatava paikamise teel, kõiksugu plaastritega, mis kokku seatud kaubandus-tööstuskoja retseptide järgi. Mina tähendaksin selle juurde, et terve meie maksuseadustik on tekkinud paikamise teel, see ei ole tekkinud kindla süsteemi tagajärjel, vaid on juhuslikult tekkinud, ja on selge, et meie oludes selle parandamine peab samal teel, see tähendab paikamise teel sündima. Kuid kuna meil riigi 10-aastase kestuse tagajärjel on teatud kogemused, siis saab teatud süsteemi peale mõelda, ja selle tagajärjel võib neid parandusi palju paremini ette võtta, kui see seni sündinud.

Mis nüüd sellesse puutub, et see paikamine on sündinud kaubandus-tööstuskoja retsepti järgi, siis ma ei tohi öelda, et see on sündinud ainult selle järgi, vaid kui seal kaubandus-töös-

tuskoja arvamisi arvesse on võetud, siis minu arvates on see väga otstarbekohane, et asjaosalised asutused ka oma arvamist avaldavad, ja on selge, et neil arvamistel oma alus on, mida arvesse tuleb võtta.

Muu seas tähendas härra Johanson, et maksud tahavad korraldada, — ja see on üks katse teatava paranduse tegemiseks. Küsimise peale, missugust mõju avaldab see riigi eelarvele, tähendaksin ma järgmist. On õige, et selle seaduse põhjal puhtakasumaks vähemaks jääb 40 miljoni senti võrra, kuid eelarvele see mõju ei avalda, sest et 1928./29. a. a. eelarvesse on võetud puhtakasumaksu 140 miljonit, kuna eelmisel aastal oli see 160 miljonit. Sellega oleks siis puhtakasumaksu vähem 20 miljonit. See vahe — 20 miljonit — peaks kaetama kõrgendatud põhiärimaksu sissetulekutest, sest neid äritunnistusi hakatakse välja andma 1929 aasta peale kohe pärast 1. novembrit 1928, ning äritunnistused võetakse harilikult detsembri- ja järgnevatel jaanuari- ja veebruarikuul välja, sellega siis 1928./1929. eelarve-aasta jooksul.

Mis põhiärimaksu puutub, siis tuleb tähendada, et seda osa, mis riigi heaks läheb, on kõrgendatud 100% võrra, ja peale selle tehakse ümmarguseks kolmanda ja neljanda järgu kaupluste juures. Viienda järgu juures on seda maksu tõesti kõrgendatud rohkem kui 100% võrra, kuid siin tuleb silmas pidada, et eelmised maksumäärad, mis viienda järgu kohta käisid, olid võrreldes teistega liiga madalad. Peale selle tuleb mees pidada, et veo- ja kandekauplused puhtakasumaksu alla ei käi, vaid need maksavad kokku: veokauplused 45 krooni ja kandekauplused 15 krooni aastas, kuna teised liigid peale põhiärimaksu käivad veel puhtakasumaksu alla. Näiteks neljanda järgu ärid maksavad 40—80 krooni aastas puhtakasumaksu. Kolmanda järgu ärid maksavad 60—200 krooni aastas. Siis veel annab veo- ja kandekaupluse äritunnistus õiguse palju kallimate asjadega kauplemiseks, kui see on neljanda ja osalt kolmanda liigi äride juures. Veotunnistusega võib väljaspool linna vabalt koorma pealt müüa linast ja villast riiet, kuna kolmanda järgu äritunnistusega näiteks villast riiet üldse müüa ei saa. Lihtriideid võib müüa, samuti ka kantud riideid; peale selle võib müüa mõnda pudukaupa, mis kodumaal valmistatud, nagu kübaraid j. n. e.

Siin tõi härra Johanson ette tikumonopoli puutuvaid asju. Seal peab tähendama, et üksikuid nähtusi on ehk ette tulnud, kus tikukauplused tikuhinda järsku on tõstnud, kuid ajajooksul kaovad need nähtused. Võin tähendada, et rahaministeeriumis on määrus väljatöötamisel, mis nõuab, et niipea kui leping maksma hak-

kab, tikkudele kindel hind määratakse, mis tikupakile trükitakse ja mis ulatuks kolme sendini. Suuremat hinda ei tohi kauplused võtta. (Vahel hüüe L. Johanson'i, stp poolt.) Kui selle kohta kaebusi kuulda oli, siis ütlesin rahaministeeriumi sekretärile, et tema käigu läbi teatav hulk kauplusi ning vaadaku, kui palju tikupakilt võetakse. Selgus, et võetakse 28—30 marka. Võib olla, et on üksikuid kauplusi, kes rohkem võtavad, kuid loodame, et sellest varsti üle saame.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

Esimene osa.

I.

Otsekoheste maksude seaduse (Sead. Kogu V k.) § 437, § 449. II lisa teise järgu p. 8., kolmanda järgu p. p. 6. ja 16., neljanda järgu p. 10., IV lisa, § 453. p. p. 11. ja 34. (Seadus nr. 66 — R. T. nr. 44 — 1923. a. redaktsioonis), §§ 542, 543, 550, 554, 566 (Seadus nr. 66 — R. T. nr. 44 — 1923. a. redaktsioonis) ja § 575 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 437. Igasugused järelepärimised, nõudmised, kuulutused, teadaanded ja otsuste ära kirjad riigi ärimaksu asjus saadetakse kätte politsei kaudu ja loetakse kätteantuks, kui nad on toimetatud maksniku elukohale või ta ettevõtte asukohale ja on allkirja vastu üle antud temale või ta äraolekul kellelegi tema kodustest või teenijatest, või selle maja peremehele, kus maksnik elab või ta ettevõtte asub.

Üldmaksustamisel, kus vastulausete esitamise tähtaeg seadusega 15. juuli peale kindlaks määratud, võib teadaandeid maksu määramise kohta välja saata ka posti kaudu, kusjuures teadaanded postile tulevad hiljemalt 15. juunil ära anda.

§ 449. lisa II. Kaubandusettevõtete nimestik põhiärimaksu maksmise jaoks.

Teine järk p. 8. Teadete-, vahetalituse- ja tehnikakontorid, bürood ja agentuurid, välja arvatud kolmanda järgu p. 6 nimetatud, samuti ka ekspediitorid ilma kontorite ja äriteenijate pidamata, kes ei seisa nende ettevõtjate kuu teenistuses, kelle kaupade asjus nad tolliope ratsioone toimetavad.

Kolmas järk p. 6. Teenijate palkamise kontorid ja sarnased asutused, samuti ka isiklikud agendid, vaatamata kas neil agentidel latusid või büroosid on ja kas nad Eesti kodanikud on või mitte.

Kolmas järk p. 16. Töövõtted ja hanked üle viietuhande krooni kuni kahekümneviie tuhande kroonini.

Neljas järk p. 10. Töövõtted ja hanked üle kahesaja viiekümne krooni kuni viietuhande kroonini.

§ 449. lisa IV. Kaubanduslikkude ja tööstuslikkude ettevõtete põhiarimaksu määrad.

I. Kaubanduslikkude ettevõtete pealt:

1. järk	300 krooni
2. „	70 „
3. „	20 „
4. „	5 „
5. „	30 „
	10 „

II. Laoruumide pealt:

1. järgus üle kolme — iga lao pealt	10 krooni
2. „ „ kahe — „ „ „	5 „
3. „ „ ühe — „ „ „	2,50 „

III. Tööstuslikkude ettevõtete pealt:

1. järk	600 krooni
2. „	400 „
3. „	250 „
4. „	100 „
5. „	50 „
6. „	25 „
7. „	10 „
8. „	5 „

IV. Rändavate kinematograafia ettevõtete pealt 30 krooni.

§ 453. Riigi ärimaksu alla ei kuulu:

p. 11. Omaavalitsuste poolt ülevalpeetavad pandimajad ja viimaste kauplused, kui neis müüakse ainult samas pandimajas panditud asju.

p. 34. Käsitöö ja igasugune muu tööstus oma perekonnaliikmete abil, kui selle juures ei kasutata üle ühe palgalise töölise ja üle kahe õpilase, tingimusega, et õpilased oleksid alla 18 aasta vanad või et neil oleks õpilaste tunnistused, mis välja antud tööstuskooli poolt.

§ 542. Kaubandus- ja tööstusettevõtted jaotatakse jaoskonna komiteede poolt äride ja muude töönduste liikide järele gruppidesse, mis otsekoheste maksude peakomitee poolt ära määratakse. Jaoskonna komitee seab iga grupi jaoks kindlaks läbimüügi keskmise kasu-protsendi (§ 546), mis peakomitee poolt kindlaks määratakse ja Riigi Teatajas avaldatakse.

§ 543. Iga kaubandus-tööstusettevõtte kohta, välja arvatud V järgu kaubandus-ettevõtted ja rändavad kinematograafia ettevõtted, tuleb iga aasta hiljemalt esimeseks märtsiks, neil aga, kes ei ole selleks tähtajaks suutnud lõpetada oma äriaramatuid, missugused kaubandusseaduses ette nähtud, tuleb maksuinspektori loal, hiljemalt viieteistkümnendaks aprilliks esitada teateleht, milles tähendatakse:

1. selle isiku ees-, isa- ja perekonnanimi, kelle nimele on asutise peale võetud äritunnistus välja antud;

2. tema elukoht;

3. maksujaoskonna piirides temale kuuluva iga tööstus- või kaubandusasutise ja laoruumi liik ning asukoht;

4. tunnused, mis näitavad kauplemise ja muude töönduste määra (§ 545);

5. viimase möödunud aasta läbikäik iga asutise või üksiku töönduse kohta, selle juurde arvates ka laatadel kauplemise, samuti — töövõtete ning hangete läbikäike, ja

6. teatelehe esitaja soovil — tema poolt samal aastal iga asutise pealt saadud tõeline kasu ühes seletusega nende asjaolude kohta, mis kasu vähenemiseks või suurenemiseks võrreldes eelmise aastaga, mõju on avaldanud.

§ 550. Kui maksja esitab jaoskonna komiteele äriaramatud või notari poolt tõestatud väljakirjutused neist raamatutest ja kui nende põhjal võib tema poolt tõeliselt saadud kasu kindlaks teha, ja avaldab nõusoleku tähendatud väljakirjutuste läbikatsumiseks äriaramatute põhjal, siis võetakse ettevõttelt kuuluv puhtakasumaksu väljaarvamise aluseks tõelikult saadud kasu, mis tarbekorral komitee esimehe poolt on läbi katsutud.

Jaoskonna komiteedel ja peakomiteel, samuti nende esimeestel ja peavalitsuse juhatajal on õigus äriaramatute läbivaatamiseks kutsuda asjatundjaid eksperte.

Ekspertiisi kulud võetakse riigi kanda välja arvatud § 559. tähendatud juhused.

Rahaminister määrab kindlaks ekspertide tasunormid, kui ka ekspertide kasutamise korra.

§ 554. Maksniku palvel, kellel on ühe maksujaoskonna piirides mitu ettevõtet, on jaoskonna komiteel õigus võtta maksnikult kuuluva puhtakasumaksu määra väljaarvamise aluseks kõigi ettevõtete pealt saadud üldkasu, kui viimane äriaramatute läbi kindlakstehtav on.

Maksnikul, kellel on Eesti vabariigi piirides, kuid mitmes maksujaoskonnas ettevõtted, mille kohta ühine äriaramatupidamine sisse seatud, on õigus otsekoheste maksude peavalitsust paluda nende ettevõtete koosmaksustamist tõeliselt saadud üldkasu järgi, selles jaoskonna komitees, kus on koondatud maksja äriaramatute ja arvete pidamine, kui äriaramatutest kõik operatsioonid läbi kantud ja üldine puhaskasu nende järgi kindlaks tehtav on. Palved otsustab otsekoheste maksude peavalitsus.

Kauplus ja tööstus, mis asuvad otsekohehes ühenduses või vähemalt ühe maksujaoskonna piirides ja on sama ettevõtja päralt, kui tööstust peetakse 8. või 7. järgu tööstusliku äri-

tunnistusega ja kui kauplusest müüakse ainult sama tööstuse saadusi, võidakse maksja palvel puhtakasumaksu alla panna üheskoos ühise läbimüügi ja vastava kasuprotsendi alusel, kuigi üldine puhtakasusumma ärraamatute läbi selgitatav ei ole.

§ 566. Puhtakasumaks makstakse Eesti panga osakonda riigikassa arvele iga aasta hiljemalt 15. septembriks ja 15. novembriks ühesuurustes osades.

Kui maksulehete väljasaatmine on kogu riigis või mõnes maksujaoskonnas pärast 15. juunit rüündinud ja vastulausetete tähtaeg selletõttu on rahaministri poolt vastavalt edasi lükatud, siis on rahaministril õigus kogu riigis või vastavates maksujaoskondades ka maksutähtaega edasi lükata ilma viivitusraha nõudmata.

Üksikud ettevõtted, millele kuni viieteistkümnenda juunini maksu ei ole määratud, on kohustatud neile määratud puhtakasumaksu ära maksuma: esimese poole — kahe kuu jooksul, teise poole aga — nelja kuu jooksul maksu-määramise teatelehe kättesaamise päevast arvates.

Otsekoheste maksude peavalitsusel on õigus mõjuvatel põhjustel, maksja sellekohasel palvel võlgneva lisaärimaksu sissenõudmist seisma panna kuni kaebuse otsustamiseni peakomitees või peavalitsuses, nõudes tarvilikul korral kindlustust.

§ 575. Tähtajaks tasumata lisaärimaksu või põhiärimaksu pealt võetakse viivustrahvi üks protsent kuus. Selle juures loetakse poolik kuu täieks.

Ühingu, seltsi või klubi einelaua ärimaksu võlgade eest vastutab ühing, selts või klubi ühes einelauapidajaga ja einelaua sissetulekute eest vastutava teenijaga.

J. Loosalu (as): Teen ettepaneku, esimese osa alajaotus I § 542 teine lause muuta järgmiseks: „Jaoskonna komitee esitab peakomiteele kindlaksmääramiseks iga grupi jaoks läbimüügi keskmise kasuprotsendi. Viimane avaldatakse Riigi Teatajas“. Endine redaktsioon ei ole õnnelik, siin paistab silma, et lause osad on segi paisatud ja sellepärast on minu parandus puht redaktsioonilise iseloomuga.

Rahaminister A. Teetsov: Teen esimese osa alajaotuse I juures järgmise ettepaneku: § 453 p. 34 lõpp täiendada järgmiselt: „või mõne teise selleks õigustatud asutuse poolt“. Selle ettepaneku põhjenduseks tähendan, et mitte ainult tööstuskooli õpilased ei ole ametis väikestes tööstustes, vaid ka muud õpilased. Sellepärast ei ole õige, et teised asutused ei või tunnustusi välja anda. Käsitööstuse edendamiseks on see parandus tarvilik.

L. Johanson (stp): Teen ettepaneku, § 449, I, 3. järgus „20 krooni“ asemele võtta „15 krooni“; 5. järgus — veokauplus — võtta „30 krooni“ asemele „15 krooni“ ja kandekauplus — „10 krooni“ asemele „6 krooni“. Põhjendused tõin ette juba esimesel lugemisel. Kuna mujal on tõstetud 100% põhiärimaksu, siis nendel väikestel kauplustel on ühedel tõstetud 375%, teistel — 333% ja kolmandatel — 750 mk. pealt 2000 mk. peale. Sarnane tõstmine ei ole põhjendatud.

Mis puutub härra rahaministri parandusse, siis läheb see lahku valitsuse eelnõust, kus oli öeldud, et kaubandus-tööstuskoda peab olema see, kes peab välja andma tunnustusi. Selle vastu ma vaidlesin, sest tal ei ole õigusi tunnustuste väljaandmiseks. Ta võib kaupleva hakata, nagu omalajal kaubeldi patust vabastamise või lunastusekirjadega. Kuna aga siin on öeldud „või mõne teise selleks õigustatud asutuse poolt“, tähendab, seadused peavad neile õigused andma, siis selle vastu ei ole põhjust vaielda.

P. Baranin (vn): Господа депутаты! Я имел намерение поддержать поправку, внесенную депутатом Югансоном, касающуюся понижения основн. промысл. налога для предприятий III и V разрядов.

Здесь было указано, что этим промыслом занимаются малосостоятельные классы населения, и несправедливо возлагать на них в процентном отношении большие налоги, чем на предприятия I и II разрядов.

Надо принять во внимание, что торговцы в разнос, носящие на своих плечах тяжелые коробки с товаром, не представляют из себя торгового заведения. Большого количества товаров в эти коробки не поместишь. На них налагать большой налог несправедливо. Государственное собрание должно принять это во внимание и принять предложение депутата Югансона.

Aruandja J. Loosalu (lõpusõna): Mis viimasesse ettepanekusse, nimelt 3. ja 5. järgu patendimaksu puutub, pean tähendama, et rahaasjanduse komisjonis olid need küsimused nii üld- kui ka alamkomisjonis kaalumisel, ja kõiki asjaolusid arvesse võttes jõuti seisukohale, et valitsuse poolt ettepanud normid on vastuvõetavad. Kui siin öeldi veel, et veokauplusel on suurem patendimaks, 30 krooni, siis tähendan, et neil ei ole puhtakasumaksu, vaid on ühekordne põhiärimaks.

Rahaasjanduse komisjoni nimel toetan rahaasjanduse komisjoni ettepanekut.

P. Baranin (vn) (häälet. korra kohta):
Ma teen ettepaneku, härra Johanson'i ettepanekus lahus hääletada kõik järgud.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek, § 449. 3. järk — 20 krooni asemele võtta 15 krooni. (Hääletatakse.) Poolt on 27 häält, vastu 33 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek, 5. järk — veokauplus — 30 krooni asemele võtta 15 krooni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek, 5. järk — kandekauplus — 10 krooni asemele võtta 6 krooni. (Hääletatakse.) Poolt on 26 häält, vastu 34 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Loosalu' ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rahaministri ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb I osa I alajaotus. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on esimese osa I alajaotus vastu võetud ühes parandustega.

Esimese osa II ja III alajaotus ning teise osa I—IV alajaotus võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

II.

Otsekoheste maksude seaduse (Sead. Kogu V k.) teises jaotuses täiendatakse: § 449. II lisa kolmandat järku — punktiga 12; § 449. III lisa esimest järku — punktiga 11, teist järku punktidega 13 ja 14, kolmandat järku — punktidega 15, 16, neljandat järku — punktidega 14 ja 15; viiendat järku — punktidega 12 ja 13; kuueandat järku — punktidega 7 ja 8; seitsmendat järku — punktidega 3 ja 4; kaheksandat järku — punktidega 3 ja 4; § 453. — punktidega 20 ja 25; § 462. — punktiga 4, ja teise jaotuse kolmandat osa § 480. ning kuueandat osa § 580. järgmiselt:

§ 449. lisa II. Kaubandusettevõtete nimesitik põhiärimaksu maksmise jaoks.

Kolmas järk p. 12. Igasuguste trükitööde kirjastamine, olgu need teaduslikud, publitsistlikud, ilukirjanduslikud või muusikalised tööd.

§ 449. lisa III. Tööstusettevõtete nimesitik põhiärimaksu maksmise jaoks.

Esimene järk p. 11. Elektriijaamad, mille suurus sisseseade K. V. järgi üle 2000 k.v.; teine järk p. 13. Elektriijaamad, mille suurus sisseseade K. V. järgi üle 1250 k.v. — 2000 k.v.;

teine järk p. 14. Metsatööstus-ettevõtted, mille ülestöötatava metsa ostuhind on üle 100.000 krooni;

kolmas järk p. 15. Metsatööstus-ettevõtted, mille ülestöötatava metsa ostuhind on üle 40.000 kuni 100.000 kroonini;

kolmas järk p. 16. Elektriijaamad, mille suurus sisseseade K. V. järgi üle 500 k.v. — 1250 k.v.; samuti ka veevärgi- ning gaasiettevõtted;

neljas järk p. 14. Elektriijaamad, mille suurus sisseseade K. V. järgi üle 250 k.v. — 500 k.v.;

neljas järk p. 15. Metsatööstus-ettevõtted, mille ülestöötatava metsa ostuhind on üle 10.000 kuni 40.000 kroonini;

viies järk p. 12. Elektriijaamad, mille suurus sisseseade K. V. järgi üle 125 k.v. — 250 k.v.;

viies järk p. 13. Metsatööstus-ettevõtted, mille ülestöötatava metsa ostuhind on üle 3.000 kuni 10.000 kroonini;

kuues järk p. 7. Elektriijaamad, mille suurus sisseseade K. V. järgi üle 50 k.v. — 125 k.v.;

kuues järk p. 8. Metsatööstus-ettevõtted, mille ülestöötatava metsa ostuhind üle 2.000 kuni 3.000 kroonini;

seitsmes järk p. 3. Elektriijaamad, mille suurus sisseseade K. V. järgi üle 25 k.v. — 50 k.v.;

seitsmes järk p. 4. Metsatööstus-ettevõtted, mille ülestöötatava metsa ostuhind on üle 1.000 kuni 2.000 kroonini;

kaheksas järk p. 3. Elektriijaamad, mille suurus sisseseade K. V. järgi üle 3 k.v. — 25 k.v.

kaheksas järk p. 4. Metsatööstus-ettevõtted, mille ülestöötatava metsa ostuhind on kuni 1.000 krooni.

§ 453. Riigiärimaksu alla ei kuulu:

p. 20. Igasuguste trükitööde kirjastamine riigi, samuti autorite eneste poolt või nende pärijate poolt, kuni viimastel autori õigused on. Omavalitsuste, avalikõiguslike asutuste, kirikute, koolide, seltside ja ühingute poolt väljaantavate teaduslike ja õpperaamatute ja -ajakirjade, samuti nende häälekandjate kirjastamine. Vabastamise alla ei kuulu harilikude ajakirjade kirjastamine, mida kirjastatakse ärielistel sihtidel.

p. 25. Elektri jaamad, mille suurus sisse-seade K. V. järgi ei ole üle 3 k. v.;

§ 462. Iga töövõtte ja hange loetakse eriliseks ettevõtteks, mille kohustuse summa järgi tuleb eriline äritunnistus võtta. Isikud, kes peavad riigiärimaksu alla kuuluvaid tööstus- või kaubandusettevõtteid, on õigustatud ilma eriliste äritunnistuste võtmata sõlmima tehinguid.

p. 4. Ülesostuäride pidajad — nende poolt ülesostetavate kaupade hanke alal — mitte üle selle summa piiride, mis § 449. teises lisas oleva nimekirjaga on määratud hanke summa ülemmääraks selles järgus, kuhu ülesost kuulub.

§ 480. Metsatööstus-ettevõtted, mis ei ole suutnud lõpetada metsa ülestöötamist aasta lõpuks, mille peale äritunnistus oli lunastatud, on kohustatud järgnevatel aastatel sama töö jätkamiseks muretsema hinnata äritunnistuse.

§ 580. Metsatööstus-ettevõtete pidamise eest ilma nõutava hinnata äritunnistuse võtmiseta (§ 480) langevad süüdlased karistuse alla kuni kolmekordse äritunnistuse hinnani, mis esimesel tegevuseaastal oli lunastatud või tuli lunastada.

III.

Otsekoheste maksude seaduses (Sead. Kogu V k. 1914. a. väljaanne) § 449. III lisa kolmanda järgu p. 19. kaotab maksvuse.

Teine osa.

I.

Seaduse nr. 149 — 9. jaanuarist 1915. a. (Sead. ja korrald. kogu nr. 19) VII osa § 2. ja VIII osa § 1. lit. g. kaotavad maksvuse.

II.

Seadus nr. 963 — 2. maist 1916. a. (Sead. ja korrald. kogu nr. 123) § 4. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 4. Tekkimisaastale järgneva maksuaasta eest kuuluvad § 1. tähendatud ettevõtted lisaärimaksu alla üldistel alustel möödunud aasta kasude järgi, misjuures, kui tekkimise päevast kuni maksuaasta esimese jaanuarini ei ole möödunud üht aastat, lisaärimaksu arvutamisel see kasu suurendatakse tervele aastale vastava summani.

Kui tekkimisaastale järgneval maksuaastal ettevõtte tegutseb halvemates tingimustes, kui eelmisel aastal, siis on maksuasutused maksja põhjendatud palvel kohustatud ettevõtte eelmise aasta tegevuse alusel arvutatud läbikäiku ja kasu vastavalt alandama.

Metsatööstused, kui hooajalised ettevõtted, kuuluvad maksu alla iga kalendriaasta eest eraldi, vastavalt ülestöötatud metsa läbikäigule.

III.

Seaduse nr. 2052 — 13. oktoobrist 1917. a. (Sead. ja korrald. kogu nr. 278) § 7. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 7. Iga esitatud vastulause kohta teeb jaoskonna komitee otsuse, muutes tarbekorral ettevõtte kohta kindlaks määratud läbimüügi ja kasu summat ning maksu määra. Komisjoni otsuse üle saadetakse maksnikule teade, esialgse maksu määra muutmise korral aga ka uus maksuleht.

Maksnikule, kes tähtajal on vastulause esitanud, antakse kutselahetuse või lihtpostkaardiga vastulause arutamise ajast teada. Maksnikul on õigus jaoskonna komiteele suusõnaliselt seletusi anda, kuid kirjalikud tõendused peavad esitatud olema ühes vastulausega või vähemalt üks nädal enne vastulause arutamise päeva. Hiljem esitatud kirjalikke tõendusi võib komisjon oma äranägemise järgi tagasi lükata.

Maksniku mitteilumumine ei takista asja arutamist.

IV.

Seadusandliku delegatsiooni poolt 19. detsembril 1919. a. vastuvõetud seaduse nr. 206 (R. T. nr. 110/111 — 1919. a.) § 4. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 4. Linnaomavalitsustel on õigus linna piirides, aleviomavalitsustel — alevi piirides, maavalitsustel — väljaspool linna ja alevi piire asuvate kaubanduslike ja tööstuslike ettevõtete pealt oma heaks võtta lisapõhiärimaksu kuni 50% riigi põhiärimaksu määrast.

V.

Seaduse nr. 66 — 9. märtsist 1923. a. (R. T. nr. 44 — 1923) §§ 11., 13. ja 16. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 11. Puhtakasumaksu võetakse 8% suuruses puhtakasusummast, mis välja arvatud otsekoheste maksude seaduse §§ 542.—554. ning 2. mai 1916. a. seaduse §§ 2.—4. ja 7. määratud korra järgi, misjuures maha arvatakse tasutud põhiärimaks aasta eest, mille eest puhtakasumaksu võetakse.

3. ja 4. järgu kaubanduslikud ja 7. ja 8. järgu tööstuslikud ettevõtted, kui nende valdajate äritulud (maksualuse kasu summad) ühe maksujaoskonna piirides ei tõuse üle 1.200 krooni aastas, käivad puhtakasumaksu alla järgmiselt:

1) kui maksualune kasu üle 200 krooni, kuid mitte üle 500 krooni aastas, võetakse 5%,

2) kui maksualune kasu üle 500 krooni, kuid mitte üle 800 krooni — 6%,

3) kui maksualune kasu üle 800 krooni, kuid mitte üle 1.200 krooni — 7% maksu riigi heaks.

Üleminekul alamalt maksuprotsendilt järgmisele kõrgemale ei või maks tõusta rohkem kui tõuseb maksualune kasu.

Puhtakasumaksu alla 2 krooni ei võeta.

§ 13. Peale riigimaksu võetakse linna ja alevi omavalitsuste heaks nende piirides asuvatelt ettevõtetelt lisamaksu üks kaheksandik ($\frac{1}{8}$) lisaärimaksu määrast. Lisamaks tähendatakse maksulehel ja nõutakse sisse ühes ärimaksuga. Eesti panga osakonnad kannavad iga kuu esimeseks kuupäevaks sissetulnud makstust ühe üheksandiku ($\frac{1}{8}$) vastavate linna- ja aleviomavalitsuste kasuks.

§ 16. Välismaalased kui ka alaliselt välismaal asuvad Eesti kodanikud, kes ajutiselt tulevad Eestisse ärilisel otstarbel ja kavatsevad siin kas omal või teiste arvel tegutseda kaupade pakkumise või tellimiste vastuvõtmise alal, või koguda kuulutusi välismaa lehtedele, on kohustatud kuigi nad omale kontori-ega äriruume ei võta, enda saabumisel õiendama ärimaksu 50 krooni suuruses esimese kuuaja või selle osa eest. Järgneva aja eest õiendatakse maks samas suuruses iga kuu eest ette hiljemalt esimese kolme päeva jooksul.

Maks esimese kuu eest õiendatakse kolme päeva jooksul kas politseis piiril või Eesti panga osakonnas. Järgnevate kuude eest õiendatakse maks Eesti panga osakonnas; vastavad kviitungid kinnitatakse maksniku passi külge. Passi ühes juurdelisatud kviitungitega on maksu ja kohustatud nõudmise korral ette näitama maksuvalve ametnikkudele.

Sellest määrusest üleastujad karistatakse rahatrahviga kuni 1.000 kroonini. Karistus määratakse otsekoheste maksude peavalitsuse poolt. Trahv kui ka maks (kui viimane ette ära ei ole makstud) tulevad õiendada enne väljasõitu Eestist. Trahvi vastu kaebamise kord on sama, mis ette nähtud trahvide kohta põhiärimaksu rikkumise eest.

Välismaalaste ja alaliselt välismaal asuvate Eesti kodanikkude muud ettevõtted ja töondused peale nende, mis käesoleva paragrahvi esimeses lõikes ette nähtud, kuuluvad maksu alla üldistel alustel.

A. Oinas (stp): See alajaotus on õieti seaduses kõige tähtsam, sest et siin alandatakse puhtakasumaksu 10 protsendi pealt 8 peale, mille tagajärjel ärimaks annab umbes 40 miljonit senti vähem tulu riigile, kui see seda seni on andnud. Meie peame silmas pidama, et meie maksukoorem on üldse võrdlemisi raske, kuid eriti raskelt on koormatud just kehvemad, töötavad kihid, kandes kaudseid makse üle oma maksuvõime. Kuna ei ole ette näha, et valitsus suudaks riigi kulusid tunduvalt vähendada ja kuna uusi riigi kulusid järjest juurde tuleb, siis

peab ettevaatlik olema tuluallikate kärpimises eriti otsekoheste maksude alal, mis niikuinii võrdlemisi vähe tulu annavad. Siin tahetakse umbes 40 miljoni senti võrra vähendada ärimaksu tulu, alandades maksuprotsenti 10 pealt 8 peale. Meie arusaamise järgi praeguses olukorras, kus otsekohehed maksud vähe välja arendatud, kus riik saab tulusid peaaesjalikult kaudsete maksude teel, seega kehvemate maksujate seisukohalt ülekohtusel teel, koormates kehvemaid kihte, ei ole õige aeg ärimaksu selles mõttes reformeerida, et seda kergendada, minnes 10% pealt 8% peale. Silmas pidades aga seda, et õiglane ei ole väiksemaid ärisid kõrge maksuprotsendiga koormata, teen ettepaneku, mis seisab selles, et väiksemate äride pealt alandatakse maksuprotsenti kuni 5-ni, suuremate peale, kus tulu üle 2500 krooni, jäetakse aga endine 10%-line maks alles. Seega oleks minu ettepanek järgmine: „§ 11 parandada järgmiselt: Puhtakasumaksu võetakse 10% suuruses puhtakasumast“ ... j. n. e. Teine lõige tuleks lugeda järgmiselt: „3. ja 4. järgu kaubanduslikud ja 7. ja 8. järgu tööstuslikud ettevõtted, kui nende valdajate äritulud (maksualuse kasu summad) ühe maksujaoskonna piirides ei tõuse üle 2.500 krooni aastas, käivad puhtakasumaksu alla järgmiselt: 1) Kui maksualune kasu üle 300 krooni, kuid mitte üle 500 krooni aastas, võetakse 5%.“ See on nii, nagu valitsuse ettepanekus, ainult 200 krooni asemele tuleks võtta 300 krooni. „2) Kui maksualune kasu üle 500 krooni, kuid mitte üle 1000 krooni, võetakse 6%; 3) Kui maksualune kasu üle 800 krooni, kuid mitte üle 1500 krooni, siis 7%.“

Edasi võtta p. 4 järgmiselt: „kui maksualune kasu üle 1500 krooni, kuid mitte üle 2000 krooni aastas — 8% maksu riigi heaks“; p. 5 võtta järgmiselt: „kui maksualune kasu üle 2.000 krooni, kuid mitte üle 2.500 krooni aastas, — 9% maksu riigi heaks.“ Puhtakasumaksu protsendi alandamise saaksid seega väikekaupmehed, milline protsendi alandamine täiesti õigustatud on. Ei ole aga õigustatud suuräride hõlbustamine ärimaksu koormatuses selles mõttes, et nad puhtakasumaksu 10% asemel maksaksid 8%. Peab hoolt kandma selle eest, et riigikassa tulused saaks ja et neid ei võetaks suuremal määral ülekohtuste kaudsete maksude varal.

Aruandja J. Loosalu (lõpusõna): See paragrahv on terves ärimaksu muutmise seaduseelnõus üks tähtsam. Sellele vastavalt on seda nii alamkomisjonis kui ka rahaasjanduse komisjoni üldkoosolekul põhjalikult arutatud. Umbkaudu see härra Oina poolt tehtud ettepanek oli arutamisel ka komisjonis. Seal

võeti arvesse just seda, et muutmise üheks tähtsamaks põhjuseks on olnud protsendid ja leiti, kõiki asjaolusid arvesse võttes, et need valitsuse poolt ettetoodud normid on otstarbekohased. Siin praegu ei saa üksikasjalikkude andmetega kõike põhjendada, igatahes komisjoni rõhuv enamuse on sellel seisukohal, ja sellepärast toetan kindlasti komisjoni ettepanekut.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Poolt on 20 häält, vastu 33 häält, seega on parandus tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on II osa V alajaotus vastu võetud.

Kolmas osa.

Käesolev seadus hakkab maksma alates 1928. maksuaastast, väljaarvatud esimeses osas I jaos § 449. lisa IV kohta käiv muudatus, mis hakkab maksma 1. jaanuarist 1929. a.

Seaduse nr. 66—9. märtsist 1923. a. (R. T. nr. 44—1923. a.) § 13. põhjal (käesoleva seaduse redaktsioonis) ei või täiendavalt lisamaksu võtta neilt ettevõtetest, kellele on 1928. maksuaasta lisamaks määratud.

J. Loosalu (as): Ma teen ettepaneku, III osa I lõike muutmise kohta. Nimelt komisjoni ettepanek on nii, et uus põhiarimaks hakkaks maksma järgmisest maksuaastast, kuna muu osa hakkaks maksma tänavusest maksuaastast. Tegelik olukord on sarnane, et juba sügisel hakatakse lunastama uusi äritunnistusi. Senise seaduse järgi võetakse omavalitsuste kasuks 100% põhiarimaksust, uuendatud seaduse järgi aga 50%. Siin oleks tarvilik segaduste ärahoidmiseks ja järjekindluse maksmapanemiseks võtta III osa I lõige järgmiselt: „Käesolev seadus hakkab maksma alates 1928. a. maksuaastast, välja arvatud esimeses osas I jaos § 449. lisa IV kohta käiv muudatus ja teise osa IV jagu, mis hakkavad maksma 1928 a. maksuaastast alates.“ Sellega oleks võimalik seadust täies ulatuses juba uute äritunnistuste võtmisel käsitada. Selle ettepaneku kohta on läbi räägitud ka valitsuseasutuste esindajatega, misjuures selgus, et see on vastuvõetav.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Loosalu ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on III osa vastu võetud.

Vaheaeg kl. 12.05 min. — kl. 12.25 min.

22. Kogukonna-, Maakomisjoni aru- asutuste- ja andja A. Schulbach. erarendimaade Juhataja R. Penno: korraldamise Kavatsen ära jätta II lu-

seaduse muutmise seadus — II lugemisel. gemisel käesoleva seaduse eelnõu paragrahvide ettelugemise. Selle kohta on võimalus sõna võtta ja ettepanekuid teha.

K. Tamm (põl): Arvan, et selle väikese seaduse juures on vaidlusi vähe ja sellega kaotaksime väga vähe aega kui need paragrahvid ette lugeda. Paragrahvide ettelugemine on käesoleva seaduse juures väga tähtis, sest ka maakomisjonis on olnud selle seaduse arutamisel väga kibedad vaidlused.

Teen ettepaneku, et paragrahvid harilikus korras ette loetaks.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seadus.

Aruandja **A. Schulbach** (loeb):

I.

Riigikogu poolt 11. veebruaril 1926. a. vastuvõetud Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse (R. T. nr. 16—1926) §§ 28 ja 30 kustutatakse ja §§ 1, 2, 3, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29 ja 33 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 1. Käesoleva seaduse alusel kuuluvad korraldamisele väljaspool linnade ja alevite administratiivpiire ning maavalitsuste ettepanekul siseministri poolt kinnitatud alevikude ehitusepiirkondi asuvad kogukonna-, asutuste- ja eramaad, millele asutatud:

a) renditalud; b) rendilepingu põhjal kasutatavad iseseisvad väikemaapidamised; c) väikemajapidamised, mis maaomaniku nõusolekul asutatud enne 1920. a. ja mida ei kasutata töölepingu alusel.

Märkus 1: Käesoleva seaduse alla ei kuulu need kogukonna päralt olevad maa-alad väljaspool linnade administratiivpiire, mis Vabariigi Valitsus määranud selle seaduse alusel kuni 8. sept. 1927. a. vastava linnaomavalitsuse ettepanekul maatagavaraks linna administratiivpiiri laiendamiseks, suvituskohtade ja aialinna asutamiseks või muude heakorra ülesannete täitmiseks, samuti maa-ala Viiratsi pool Viljandi järve, mis Vabariigi Valitsuse otsusega 23. sept. 1927. a. on arvatud Viljandi linna suvituspiirkonda. (Variant: Käesoleva seaduse alla ei kuulu Vão mõisast eraldatud Tallinna linna rendikrundid nr. nr. 6, 7, 11 ja Keli heinamaa.)

Märkus 2: Peale käesolevas paragrahvis nimetatud maa- ja majapidamiste kuuluvad korraldamisele Saaremaal (maakond) ka omanduseõiguse alusel kasutatavad väikemaa- ja majapidamised, kui nad asuvad maakorralduse seadusega korraldatavate maade piirides, ja kui üksiku maa- või majapidamise suurus ei ulatu üle 5 ha. Nende korraldamine sünnib ühel ajal maakorraldusepiirkonna lapi- ja ühismaade kruntimisega.

Põllutööminister O. Köster: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku kustutada § 1. märkus 1. viimane osa, alates sõnadest: „samuti maa-ala Viiratsi pool Viljandi järve“ ... j. n. e. See osa on vastu võetud maakomisjoni poolt, kuid ei olnud Vabariigi Valitsuse ettepanekus. Ma leian, et selle osa mahakustutamine on vajalik niihästi vormilisest kui ka sisulisest küljest. Ei ole otstarbekohane, kui seaduseandlikul teel hakatakse muutma valitsuse määrusi, sest seaduse põhjal on nende piiride määramine antud Vabariigi Valitsuse võimkonda. Sarnaselt käsitati täna ka maanteede seadust ja leiti, et eelnimetatud viis õige ei ole.

Sisuliselt pean ütleva, et selle osa juurdelisamine § 1. juurde tarvilik ei ole. Kui vaatame seda maa osa, mis tahetakse määrata Viljandi linnale Viiratsi järve äärest, siis peab ütleva, et sellega rikutakse paljud elujõulised majapidamised, kuna sisuliselt Viljandi linnal, kui niisugusel, mingisugust tegelikku vajadust selle maa järele ei ole. Kui võrrelda Viljandi linna maid teiste linnade omadega, siis on Viljandi linn võrdlemisi soodsamas seisukorras kui teised.

Teiseks põhjendaksin oma ettepanekut sellega, et see maatükk on juba tervishoidliku kaitse alla võetud, ja vastav seadus näeb ette, et seal ilma omavalitsuse loata saab vaevalt midagi teha, — ei tohi puid raiuda, peab puhust ja korda pidama j. n. e. Arvan, et selle maaosa juurdelisamine ei ole otstarbekohane.

Minu ettepaneku tagajärjel langeb ära ka see osa, mis käsitab Vao mõisa maid. Loen selle sissevõtmise samuti juriidiliselt, kui ka sisuliselt põhjendatuks. Praegune piir, mis määratud Vabariigi Valitsuse poolt, läheb looduslikku piiri, orgu mööda ja selle muutmiseks ei ole mingisugust põhjust.

Uue piiriga sünniks maariba, mis tungiks teiste majapidamiste vahele, tekitades seal raskusi. Ühel neist kruntidest, mis tuleksid piiri sisse, on oma hooned peal.

J. Teetsov (põl): Teen ettepaneku, kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seaduse sissejuha-

tav osa vastu võtta järgmiselt: „Riigikogu poolt 11. veebruaril 1926. a. vastu võetud Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse (R. T. nr. 16 — 1926) §§ 1. märkus 2., 20. kolmas lõige, 28 ja 30 kustutatakse ja §§ 1, 2, 3, 20, 21, 22, 23, 24, 25 29 ja 33 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:“

Oma ettepanekut põhjendan järgmistele asjaoludele. Selle märkus 2. kustutamine § 1. juures on täiesti tarvilik, sest see osutub siin ülearuseks. Märkus iseenesest ütleb ainult, et „peale käesolevas paragrahvis nimetatud maa- ja majapidamiste kuuluvad korraldamisele Saaremaal (maakond) ka omanduseõiguse alusel kasutatavad iseseisvad väikemaa- ja majapidamised, kui nad asuvad maakorralduse seadusega korraldatavate maade piirides, ja kui üksiku maa- või majapidamise suurus ei ulatu üle 5 ha. Nende korraldamine sünnib ühel ajal maakorraldusepiirkonna lapi- ja ühismaade kruntimisega.“

Kui hakatakse lapimaid krunti mõõtma ja korraldama, siis tulevad ühtlaselt samuti korraldamisele ka need märkus 2. tähendatud väiksed majapidamised, mis asuvad lapimaa külade piirides ja kel praegu juba kindlad lepingud omanduseõiguse alusel olemas. Mis pärast on tarvis seda siis veel eriti sellesse seadusesse võtta? Kui vaatame aga § 20. teist lõiget, siis näeme, milleks see märkus oli tarvilik selle tegijatele. Seal on tähendatud, et § 1. märkus 2. alusel tahetakse ka neile juurdelõigete saamiseks võimalusi luua, kellel omanduseõiguse alusel juba kuni 5 ha. maad on. Leian, et sellest küljest on see märkus 2 veel lausa ülekohtune ja tuleks kustutada.

§ 20. teise lõike kustutamist põhjendan järgmistele asjaoludele.

Juhataja R. Penno: Rkl. Teetsov, see on sissejuhatav osa, see ei tule praegu häälletamisele.

J. Teetsov (põl): Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse muutmise seaduse seletuskirjas on selgesti tähendatud, et kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse mõte on, kindlustada maapidajatele püsivatel alustel nende kasutada olev maa. Kui aga vaadata § 20. teist lõiget, siis võib sealt selgesti välja lugeda, et sellest popsiseaduse põhimõttest on kaugele lahku mindud ja isegi ette nähtud popsidele maade juurde võõrandamine taludelt kuni 8 ha. Selle juures ei ole sugugi sellega arvestatud, kui palju popsil enne maad kasutada on olnud, kas 0,5 ha või 4,99 ha, ja nüüd juurdeandmise ga ühe koht jääb 5,1 ha suuruseks ja

teisel jälle tõuseb 12,99 ha suuruseks. On lihtsalt võetud üks norm, et neile, kellel ei ole üle 5 ha kõlblikku maad, võidakse juurde anda kuni 8 ha. Puudub igasugune õiguslik alus, nende võõrandatud maade jagamisel.

Edasi pean tähendama, et praeguste Saaremaa talumaade küljest maatükkide eraldamine või võõrandamine täiesti lubamata ka sellepärast, et seal väga vähese väärtusega maad on. Minul on käepärast siin hindamisametist saadud maahindamise skitsid või kaardid, mis annavad selge pildi Saaremaa talude seisukorrast ja maaväärtusest ühes või teises kohas. Halva väärtusega talumaad küljest on võimata maatükki eraldada, sest siis jääb talu elujõuetuks. Majapidamise üksusel — talul — peab selle järgi maa suurus olema, missugune maa väärtus on. Kui maaväärtus parem, siis on ka vähema suurusega talu elujõuline, on see aga halvem, siis on maapinna poolest talule suuremat areaali vaja, et ta elujõuline oleks. Mul on käes praegu kaart, mis annab selge pildi Lümmada valla Leedri küla maade väärtusest. See on hindamisameti poolt tehtud maahindamise skitsis. Selle järgi on näha, kuidas seal talude põllulapid asuvad ja missugune maa on. Seal on palju niisuguseid põllulappe, kus väga vähe pael mulda ja millel paekividest müürid ümber tehtud. Siin rääkis härra Kärner, et põllumehed ei viitsi karjamaast uut maad juurde teha. Kui juba põllumaad pael asuvad, siis võib arvata, missugune seal talu juures karjamaa on. Kuigi aitaks siit või sealt karjamaal mõni lapike üles harida, siis peab seda aiaga piirama, mis aga täiesti võimata, kui igale põllulapile peab aia ümber tegema. Teie võite vaadata skitsilt, mismoodi selle talu põllud asuvad. Kollasega märgitud on põllulapid ja roosad on paelapid. Selle järgi on täiesti selge ülevaade, missuguse väärtusega sealsed talumaad on, ja neilt veel maid eraldama hakata on täiesti lubamata. Siin teisel kaardil on Kihelkonna v. Odaläitsi küla, kus talude põllud on karjamaast üles haritud, ja seal on ümberringi karjamaalapid, mis ei ole kõlvanud ülesharimiseks. Tähendatud küla põllumaad on hinnatud suuremalt jaolt 7., 8. ja 9. klassi ja heinamaad — 6. ja 7. klassi väärtusele puhtakasurublade järgi ja karjamaa 2. ja 3. klassi alla. Kes tunneb maaväärtust ja selle hindamist, võib öelda, et see maa on nii alaväärtuslik, et ei tasu tööd.

Kui nüüd seal hakata maakorraldusel popsidele maid eraldama, siis ei saada mingisugust kasu nii ühe kui teise poolele. Popsid selle eraldatud maaga end ei elata, kuid põllumehele toob see üldine maa-ala vähendamine suurt kahju; piirab loomapidamise võimalusi ja viib olemasoleva majapidamise hävinemisele.

Nii leian, et sarnast mõttetut maadevõõrandamist seal, kus kehvad maa-alad, mingil tingimisel ei tohiks ette võtta.

Siis edasi on siin üks asunduse kaart terve endise Kuivaste mõisa kohta, kus maa peaks loomulikult parem olema. Kui aga seda vaadata, siis on näha, et seal ei ole ka maa palju parem, on samasugune kui taludel. Mina tõin need kaardid hindamisametist, mis oli võimalik sealt kätte saada. Kahjuks ei saanud ma hindajate väljasõidu tõttu hindamisandmeid Põide kihelkonnast, kus paremad maad, aga seal ei ole see popsi maa küsimus ka nii kibe kui seal, kus kehvema pinnaga maad.

Siin on siis veel edasi Sõrve poolsaarelt talude kaardid ja hindamisandmed, kus samuti selgelt näha nende talumaade väärtus. Kui meie võtame Saaremaa maade väärtuse ja võrdleme seda mandri omaga, siis näeme, et mandril on põllumaad hinnatud keskmiselt 4—5 klassi alla, Lõuna-Eestis toimetatud hindamisandmete järgi, see on 10,87 kuni 7,33 puhtakasurubla; Saaremaal aga 7—8 klassi alla, mille väärtus 2,05—0,88 puhtakasurubla ja on isegi 9 klassi maad, mille väärtus 0,14 puhtakasurubla.

Sarnase vähese väärtusega maid on isegi põldudeks üles haritud, ja see näitab üldiselt, kui kehv sealne maa ja kui suur puudus sellest. Heinamaad on hinnatud keskmiselt 6.—7. klassi, ja need annavad heinu tiinult 60—30 puuda, ja selle heina väärtus on nõrk. Karjamaad on suuremalt jaolt hinnatud 2. ja 3. klassi alla, mille väärtus puhtakasurublades on 0,29—0,14. Sarnase vähese väärtusega maid ei hari keegi üles, sest see on veel kõlbmatu maa. Seda maapinda peab loodus veel enne mitu sada aastat ise parandama, enne kui see kõlbab üles harida. See näitab kõik, et Saaremaal on täiesti otstarbeta ja ülekohtune taludelt maid eraldada, sest sellega lõhutakse talukohad ja ei looda asemele mingit paremat. Sellepärast tegin mina selle ettepaneku, et sissejuhatavas osas § 20. teine lõige kustutada ja luua üle maa popsiseadusega ühtlane alus. Saaremaal asuvat popsidel jääb niikuinii õigus selle maa kättesaamise peale, mis neil seni kasutada olnud, ja seda võivad nemad maade kruntimisel kätte saada, mille vastu talupidajad liiti ei protesteerii, aga et siin on sundvõõrandamine rohkema peale sisse võetud, selle vastu protesteerivad kõik Saaremaa talupidajad.

Mina loodan, et Riigikogu tõsiselt seda asja arvesse võtab ja minu parandus-ettepanekut toetab, ning sellega loob ühtlase aluse popside kohta üle riigi ja ei eralda Saaremaa kehvi talupoegi teise järku, ja edasi — ei teeks neist teise järgu riigikodanikke.

O. Gustavson (stp): Härra Teetsov'i kõnest tuleb teha ainult üks järeldus: Saaremaa popside suhtes tuleb teha erand. Härra Teetsov on selles veendunud, et talupidaja, kellel 100—150 vakamaad maad, ei suuda oma perekonda selle maahulga juures elatada. (J. Mürk, mo: Aga perekond on 20 liiget suur.) Härra Mürk, minu teada ei ole Saaremaa popside perekonna suuruse suhtes keelumaksimum maksuma pandud selles mõttes, et popsi perekond ei tohiks olla suur üle 3—4 liikme. Lugu on just vastupidine: mida kehvem perekond, seda lasterikkam. Mulgimaa südames Abjas on terve rida suurtalusid, kus peremehed enam üldse ei abiellu ega perekonda ei soeta. (Välisminister H. Rebane: Ei tasu ennast.) Härra minister Rebane, kes seda asja abjakana lähedalt tunneb, ütleb, et perekonna soetamine ennast ei tasuvat. Nähtavasti on suuremad mulgiperemehed härra Rebasega ühte meelt.

Kui 100-vakamaaline maalahmakas ei võimalda äraelamist, mis peab siis tegema pops, kel ainult $\frac{1}{2}$ —3 vakamaad maad kasutada. Kuidas võib tema enese ja oma perekonna ära elatada. Rkl. Teetsov'i seletused on mõistetavad vaid sel eeldusel, et tema üldse ei loe popsi riigikodanikuks, vaid et see on olend, kes peremehelt luba küsimata ilmunud siia ilma ja kes peab peremehelt andeks paluma, et ta üldse elada julgeb. (J. Teetsov, põl: Mina muretsen, härra Gustavson, nende eest rohkem kui Teie!) Oleks vist kõige parem, kui popsid maha sureksid — peremeeste ja härra Teetsov'i meeleheaks. Ma tean, et Saaremaa peremehed ei ole popside suhtes sugugi nii kurjad, nagu mandriilt sisseveetud erakonna liidrid seda püüavad seletada. Ma olen võinud panna tähele sealseid vahekordi peremeeste ja popside vahel aastate kestel ja pean ütleva, et need ei ole kaugeltki nii teravad nagu seda härra Teetsov tahaks näha oma mandrisilmadega. Härra Teetsov ei tee vahet Penuja ja Saaremaa traditsioonide vahel. Siirdub ta Pärnumaa-Penujalt Saaremaale, siis ei saa ta loomulikult assimileeruda oludes, mis Saaremaal valitsemas. Ta toob Abja prillid kaasa ja vaatab Saaremaad läbi nende. Muidugi näeb ta seal siis kõik teisiti, kui see tegelikult on.

Terve see pikk põhjendus räägib ainult selle poolt, et härra Teetsov'i ettepanek tuleb tagasi lükata ja seega võimaldada vaestele popsidele, kellel praegu igal kõigest 4—5 vakamaad maad käes, natuke maad juurde anda, et nad võiksid veidi paremini arendada oma majapidamisi.

Ühtlasi teen ettepaneku, § 1. võtta vastu järgmine parandus: esimeses lõikes kustu-

tada sõnad „ning maavalitsuste ettepanekul siseministri poolt kinnitatud alevikkude ehituspiirkondi“. Järele jääksid maad, mis asuvad väljaspool alevite ja linnade administratiiv-piire. Omalajal võeti komisjonis kitsendus sisse, et popsiseaduse alt peavad välja jääma alevikkude ehitusepiirkondades asuvad popsikohad. See on kunstlik vahetegemine, tõepoolest ei ole valdade ja alevikkude vahel popside suhtes mingit vahet.

Mul oli juhus näha läinud suvel, kuidas Abja-Paluoja see küsimus lahendati. Seal on tekkinud kaks ehitusepiirkonda — üks riigirendimaadel ja teine ostukohtadel asuvate popside jaoks. Selle tagajärjel sai aleviku piirkond oma kujult sopiline ja sakiline, et päris ime näha. (J. Vain, stp: Nagu timpsai!) Ta on hullem kui timpsai, sest tal on mitte neli, vaid vähemalt kaksteist sarve. Et edaspidi ära hoida sarnaseid kiusatusi alevikkude piirkonna määramisel, oleks kõige loomulikum, kui alevikkude kohta paneme maksuma sama korra, mis maksev valdades. Selleks teengi oma paranduse.

V. Vessart (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku, § 1. märkus 1. võtta vastu selles redaktsioonis, nagu see Vabariigi Valitsuse poolt oli esitatud ja vastu võetud maakomisjoni poolt, välja jättes see osa, mille kohta tegi ettepaneku härra põllutööminister, ning selle muudatusega, et termini 8. sept. 1927 asemel terminiks võtta 8. märts 1927. Ettepanekut põhjendan järgmise asjaoluga. Kui vastu võtame märkuse niisugusel kujul, et maksuma jääb tähtaeg 8. september 1927, siis eriti just Tallinna linna piirkonnas jääks võrdlemisi palju maapidajaid popsiseaduse alt välja ja langeks ära nendel õigus oma maa korraldamist nõuda. Haberstis on 21 majapidamist ja need majapidamised kõiguvad 1.600 ruutsülla ümber, ainult kaks majapidamist on 9.000 ruutsüllalised. Teiseks jääks välja terve rida maapidamisi ka Kose piirkonnas. Kujutan ette, et need tõesti välja jäävad. Praegumaksva seaduse järgi võivad kohalikkudest korraldusekomisjonidest osa võtta nende esindajad, kellel õigus on nõuda maakorraldamist. Muidugi on kõik need osa võtnud nendest esindajate valimisest korraldusekomisjonidesse. Kui nüüd need välja jäävad, tähendab — neil ei oleks olnud õigust valida oma esindajaid kohalikkudesse korralduse komisjonidesse. Nad on aga võtnud osa esindajate valimisest neisse kohalikkudesse korralduse komisjonidesse, kuna neil seda õigust ei olnud, sest et neile ei olnud õigust oma maade korraldamist nõuda. Siin võivad tulla tagantjärele veel keerulised ja soovimata protsessid. Seda aga sugugi tarvis

ei ole. Sellepärast arvan, et ei ole sugugi põhjust ega tarvidust selle järele, et meie seda seadust selles osas muudame, et meie tähtaega, mis enne oli üks aasta ette nähtud, pikendame ja seadust selles osas vastavalt muudaksime.

J. Vain (stp): Kui muuta tähtaeg, mis ette nähtud § I. esimeses märkuses, siis kaob käesoleva eelnõu otstarve väga suurel määral üldse. Käesolev eelnõu ei puuduta neist linnadest, kelle maad omal ajal selle seaduse alla käisid, paljuid mitte. Nii näiteks Pärnu linn, kelle maad on linnast kaugel, olgugi et neid väga palju oli, jääb käesoleva muudatuse huvipiirkonnast täitsa välja. Siis — Narva linn on väga vähe huvitatud, vähemalt nii nagu eelnõu siin praegu vastu võetud on. Samuti ei riiva ta huve käesolev eelnõu enam, vaid õieti ainult Tallinna linna maid Pirita poolal kui ka Harku vallas käsitab käesolev märkus. Ja kui siit tähtaeg võtta tagasi, mitte jätta 8. septembri peale, siis langeksid ka siin mõned maad seaduse alt välja ja seda sellepärast, et Vabariigi Valitsus tol korral väga maa aurust aetud ja juhitud ei rahuldanud linnade nõudmisi, vähemalt Tallinna linna nõudmisi mitte, kus inimesed energilisemalt ja paremate tagajärgedega oma seisukohta selgeks võisid teha, vaid Tallinna linna nõudmised võeti alles siis kuulda, kui sellekohane tähtaeg mööda oli läinud. Nimelt jättis 26. veebruaril 1926. aastal vastuvõetud seaduse § 1. märkus 1. Vabariigi Valitsusele ühe aasta aega selles, et reserveerida maa-alad. See tähtaeg lõppes järelikult 26. veebruaril 1927, ning Vabariigi Valitsus on teinud teatud otsused puht elu-surve all pärast seda tähtaega. Viimane otsus 8. septembril 1927.

Kui õieti kaalumisele võtta, mida kätte saada tahetakse, siis just see ei päästa Vabariigi Valitsust ebamäärast seisukohast, sest Vabariigi Valitsus tegi otsuse, reserveerida teatud maa-ala, ja tegi selle otsuse siis, kui temal selleks enam õigust ei ole. Kui elu sundis Vabariigi Valitsust siiski niisuguste järeleandmistele peale minema, siis peab arvama, et see praegu ära langenud ei ole, ja Riigikogu teeb õieti, kui ta tähtaega 8. septembri pealt tagasi ei tõsta ja Vabariigi Valitsuse otsused, olgugi hilised otsused, siiski seadusliku jõu omandavad.

Viljandi linna suhtes on katsutud teisel teel asjast üle saada. Viljandi linna küsimus on otsustatud 15 päeva hiljem, 23. septembril 1927, kuid siis ei ole valitsus reserveerinud linnale maad, vaid on selle võtnud tervishoiu kaitse alla.

Härra põllutööminister tehes ettepaneku, mis käsitama peab Viljandi linna maadest

lõunapoolset Viljandi järve kallast, märgib, et nende maade linnale reserveerimine tarvilik ei olla, kuna tervishoiu kaitse maksma jääb. Tervishoiu kaitse on hoopis midagi muud kui maa linnale jätmine. Tervishoiukaitse ei räägi muust kui tervishoiust. Et ilu küsimus siin esimesel kohal oleks, seda ei saa kõige laiemal seletamise juures selgeks teha. Esimesel lugemisel rääkis, et tervishoiukaitse alla võtmine ei takista kohalikke elanikke seda metsa maha võtmast, mis nii nagu palistab lõunapoolset Viljandi järve kallast. (Põllutööminister O. Köster: Omavalitsuse süü!) Omavalitsuse süü! Kui keegi raiub metsa maha, kuidas on siis omavalitsus selles süüdi? Omavalitsus saab sellest alles siis järeldused teha, kui metsa juba raiutud. Vahe on järgmine: ühel juhul inimene raiub metsa, mis tervishoiu piirkonnas; see oleks eksimine vastavate tervishoiu määruste vastu, kuna juhul, kui maa linna oma, langeb raiuja metsavarguse eest kohtu alla. Need on kaks iseasja. Igatahes metsavarastamise peale nõnda libedalt ei minda, kui omavalitsusele raiumisele omal maal.

Mis puutub sellesse, nii Tallinnasse kui Viljandisse, et need majapidamised hävitatud saaksid, siis Tallinnas on nende majapidamiste elujõulisuse küsimus hoopis kahtlane. Tööpoolest ühe peal on neil hooned, aga teiste peal ei ole, vaid ümberkaudsed inimesed tarvitavad seda maad heinamaaks. Need on loomapidajad, peajasjalikult aga linna veovoormehed. Et need maad omaette majapidamisi kujutaksid, seda põllutööminister vaevalt suudab seletada.

Mis puutub Viljandi järve maaribasse, siis on neli talu, kellesse see küsimus puutub, kitsaste ribadena vastu järve, ja nende küljest eraldada kitsast otsast kuni 3 ha, see ei riku kellegi majapidamist. (Põllutööminister O. Köster: Rohkem tuleb!) Mõnes kohas küll rohkem, ega siis järve kallast ühtlane ei ole. Keskelt läbimõõt on 1 kuni 1½ vakamaad. Sellepärast siis maamajapidamiste tervise küsimus ei ole kaalul, vaid on teistest seisukohtadest välja mindud.

Mis puutub Saaremaa küsimusse, siis minul ei ole see praegu paremini teada, kui härra Teetsov'il, sest ma olen ka „mulgimaalane“, ja jätan seda nende lahendada, kes ei ole importharilased.

A. Tõllassepp (rhv): Eesti rahvaerakonna Riigikogu rühma nimel teatan, et rahvaerakonna rühm pooldab seda seaduseelnõu sarnasel kujul, nagu see Vabariigi Valitsuse poolt esitatud. Kuid sellejuures loodab Eesti rahvaerakonna rühm, et omavalitsuste poolt antud lubadused, nii hästi Vabariigi

Valitsusele kui ka Riigikogu komisjonile, täitmist leiavad. Eesti rahvaerakonna rühm ei ole arvamisel, et neist antud lubadustest taganetakse ja sellega sunnitakse selle seaduse muutmist uuesti üles võtma.

K. Tamm (põl): Panin tähele, et ka sissejuhatav osa ei võetud hääletamisele, ja see oli hea, sest mul oli ka selle kohta midagi öelda. Soovitan ka sissejuhatava osa teisel kujul vastu võtta kui ette loeti. Tahan selle seaduse juures radikaalsema muudatuse ette võtta, kui seda on teinud Vabariigi Valitsus. Ja minu poolt soovitatud muudatus ei puudutaks üksi seaduse teksti, vaid ka muudetava seaduse pealkirja. Sellepärast teen järgmise ettepaneku: „Riigikogu poolt 11. veebruaril 1926 vastuvõetud Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse (R. T. nr. 16 — 1926) §§ 28 ja 30 kustutatakse ja nimetatud seaduse pealkiri ja §§ 1, 2, 3, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29 ja 33 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt“: Nii et selles osas mul muud ei oleks öelda, kui et soovitan muutmise alla võtta peale teksti ka pealkirja. Pealkiri ei ole veel vastu võetud, vaid on vastu võetud novelli pealkiri, seda pealkirja aga, mis muudetud seadusel peab olema, ei ole vastu võetud. Ja et sissejuhatav osa ei ole veel hääletatud, sellepärast on mul võimalik ettepanekut teha. Sellepärast soovitan pealkirjaks võtta: „Linnade ja asutuste rendimaade korraldamise seadus“. See pealkiri tuleks muudetavale seadusele anda, aga muutmise seaduse pealkiri võiks selleks jääda, millisenä see Vabariigi Valitsuse poolt antud.

Mul ei tarvitse seda pikalt põhjendada hakata. Võin aga öelda, et talumaade suhtes ei ole kuskil pool maailmas ei sotsialistid ega kommunistid talumaade rentnike hakanud sundvõõrandamise teel kindlustama, seda võib teha teisel teel. Võib luua niisugune rendilepingu instituut, mis rahuldab niihästi ühte kui teist poolt. Selleks on meile väga head eeskujud andnud Saksamaa Asutav Kogu, kes välja andis „Pachtschutzordnung“i. Ma arvan, et meie oma Balti eraseaduses ei tarvitseks rendi instituuti kaotada, vaid see võiks püsima jääda, sest rentnikkude kindlustamiseks ei tarvitse sugugi asuda taluosade konfiskeerimisele ehk sundvõõrandamisele. See alus, mis meil on maksma pandud, ei ole täielik konfiskeerimine ega täielik sundvõõrandamine. See on vördjas. Ta ei luba omanikkudele turuhinda, nagu seda lubab Vene Seaduste kogu X köide. Igalpool kultuurilmas saadakse aru, et kui maaomandus võõrandamisele võetakse, tuleb selle eest maksta väärihine hind. Meie teame, et Soome on üks neist riikidest, kes

on hakanud rentnike maavõõrandamise teel kindlustama. Seal makstakse turuhinda, ja kõik maade korraldamine on hoopis teisel alusel sündinud kui meil. Üldiselt ollakse kultuurilmas arvamisel, et tuleb maksma jätta see vahekord, mille kohta pooled ise on kokku leppinud, ja ei tuleks üle minna teise kui kokkulepitud instituudi peale. Oleks ainult tarvis vahekord kindlamaks muuta ja selle kohta välja anda vastavad seadused. Teen ettepaneku, § 1 vastu võtta järgmisel kujul:

„§ 1. Käesoleva seaduse alusel kuuluvad korraldamisele väljaspool linnade ja alevite administratiiv-piire ning alevikkude ehitusepiirkonda asuvad linna ja asutuste mõisade ja maakohtade rendi peal olevad: 1) renditalud ja rendikohad, 2) väiksed rendikohad, mille väärtus või suurus vähem kui Talurahva seaduses renditalude kohta ette nähtud, kui p. p. 1. ja 2. nimetatud talud ja kohad ei ole suvilate ega ka tööstuse- ega ärikohtad ja kui need kohad juba 8. märtsiks 1926. a. asutatud olid.

Märkus 1: Käesoleva seaduse alla ei kuulu need linna päralt olevad maa-alad väljaspool linnade administratiiv-piire, mis Vabariigi Valitsus määranud kuni 8. märtsini 1927. a. vastava linna omavalitsuse ettepanekul maatagavaraks linna administratiiv-piiri laiendamiseks, suvitusekohtade ja aialinna asutamiseks või muude heakorra ülesannete täitmiseks.“

Pea tähendama, et Saaremaa on ühesuguste õigustega ja kohustustega osa riigist ja, et seal meie ei või popsiküsimuse lahendamise puhul maksma panna erimäärusi. Sellepärast on § 1. juures Saaremaa eraldi nimetamine — välja jäetud. Ma ei taha sellega öelda, et popsideküsimus ei peaks lahendatama teisel teel. Minu arvates ei ole minu ettepanek hiline, sest nüüd on tehtud ainult komisjoni otsused, kuid ei ole tegelikult veel asutud popsimaade eraldamisele.

Aruandja **A. Schulbach** (lõpusõna): Härra teedeministri poolt on tehtud ettepanek, käesoleva seaduse § 1. märkus 1-ses kustutada lõpuosa alates sõnadest, „samuti maa-ala Viiratsi pool Viljandi järve“, j.n.e. Oma ettepaneku põhjendamiseks seletab teedeminister, et seda sunnivad tegema vormilised ja sisulised põhjused. Vormilised põhjused seisavad selles, et kui Riigikogu hakkab Vabariigi Valitsuse otsuseid revideerima, siis ei ole see õige. Komisjonis asuti algusel ka selle küsimuse arutamisel seisukohale, et küsimuse lahendamisel peaks teist teed käima, et valitsusele tuleks määrata tähtaeg, mille jooksul ta võiks küsimusi uuesti läbi kaaluda ja ümber otsustada, et ka pärast käesoleva seaduse mahakkamist oleks valitsusel veel võimalus

asja uuesti otsustamiseks. Seda ei saanud läbi viia aga sellepärast, et käesoleva seaduse teostamine jääks siis seisma, sest nii kaua, kui valitsus ei ole maa-alasid kindlaks määranud, mis popsiseaduse alla käivad, ei saa komisjonid oma tööd lõpetada.

Teine põhjus oli veel kaaluvam. Maakomisjon leidis tarvilikuks käia koha peal, et asjaga tutvuneda, ja seal selgus, et meeoleolu on ärev. Vana tark Hiiobi raamat ütleb, et kui käsi pistetakse inimese varanduse külge, siis ta salgab kõik oma paremad sõbrad. Siin oli tegemist varandustega, sellepärast oli kohapeal ärevus suur, ning kõik komisjoni liikmed, selle peale vaatamata, kas nad kuulusid valitsuse rühmadesse või vastasrinda, olid arvamisel, et niisugune seisukord ei tohiks enam edasi kesta, vaid sellele peaks lõpu tegema. Leiti, et ei ole soovitatav anda asja valitsusele uuesti otsustamiseks, vaid võib asja seadusega ära otsustada. Sellejuures võeti komisjonis arvesse, et Riigikogu on ennegi seda teed käinud, et mõned vähema tähtsusega küsimused on seadusesse üles võtnud. Tuletame meelde käesoleval istungjärgul vastuvõetud Haapsalu linna maade laiendamise seadust, milles teatud osa valla maadest Haapsalu linnale juurde võeti, kusjuures seaduses ära märgiti isegi üksikuid literaid, nagu literad B ja B¹, kus kitsendusi tehti karjatamise õiguse suhtes.

Komisjon oli arvamisel, et ei peaks olema võimata seaduse enesega küsimust lahendada, kui selleks sisulist vajadust on. Härra põllutööminister arvas, et ka sisuliselt ei olevat seda vaja. Üks osa komisjoni liikmeid oli Tallinna linna maa-alade suhtes, teised Viljandi linna maa-ala suhtes aga teisel arvamisel. Nimelt leidis komisjoni enamus ja teise küsimuse kohta pool komisjoni liikmeid, et minevikus alati seda on linnaomavalitsustele suureks süüks pandud, kui lastakse linna lähedal olevaid maa-alasid, millel võib olla tulevikus suur tähtsus, minna eraisikute kätte. Meie teame, et isegi Tallinna linnavalitsus on omal ajal, nimelt Saksa linnavalitsuse ajal lasknud suured maa-alad minna eraisikute kätte, mida linn praegu kätte ei saa. (Chr. Kaarna, tütar: Hakkame „Teatajat“ lugema, vaatame, mis me seal leiame!) Praegune Tallinna linnavalitsus oli esitanud nende maade kohta, mida ta tahtis popsiseaduse alt eraldada, laiema piiri, kui see Vabariigi Valitsuse poolt kinnitati. Maakomisjon vaatas seda piirijoont ja ei saanud kuidagi kätte, millega see põhjendatud oli, et joon just sealt kohalt ja mitte teisalt pidi minema. Joon on tükati väga nurgeline, ta ei lähe õiges joones. Siiski komisjon kaldus arvamisele, et iga väiksemat eksitust piirijoones ei ole mõtet hakata rõhutama seaduses.

Kuid Tallinna linnavalitsus juhtis tähelepanu sellele, et väga tähtis on linnal hoida Pirita jõe kallast, mis praeguses olekus põllumajandamiseks täiesti kõlbmata, kuid mis tulevikus suvitusekohtade mõttes häid võimalusi pakub. Selles püüdis ka komisjon linnavalitsuse nõudmisi rahuldada, täiendades seaduse alla mitte kuuluvat maa-ala nelja krundiga, mis on Pirita jõe kaldal, millel on suvituskoha iseloom ja mis põllumajanduslikult kõlblikud ei ole. Kogukonna-, asutuste- ja eramaade seaduse põhimõte on ju see, et kaitsta tekkinud majapidamisi. Nende nelja krundi peale ei ole aga hooneid ehitatud. Ainult ühe krundi peal on väikesed hooned, ja Tallinna linnavalitsus arvas, et nende väärtus võib olla 60—70.000 marka. Kuid ka see ei tee raskusi, sest Tallinna linnavalitsus on andnud garantii, et kui ta mõne rentniku peaks välja tõstma, tasub ta täies ulatuses hooned. Selle kohta nõudis maakomisjon linnavalitsuse esindajalt mitmel korral garantiid, ja linnavalitsuse esindaja võis lõpuks esitada isegi linnavalikogu otsuse selle kohta, et rendile antavate hoonete väärtus kindlustatakse, samuti ka vastav maa-ala rentnikule. Sellepärast tuli komisjon arvamisele, et siin põhjust ei oleks sundida linnaomavalitsust teatavaid maa-alasid võrdlemisi odava hinnaga müüma, kuna nende väärtus tulevikus õige suur võib olla. Selles mõttes võttis komisjon kaitse Viljandi järve piirkonna kohta sisse, samuti esitab komisjon variandi, mis käsitleb ühte osa Tallinna linna naabruses asuvaid maid.

Rkl. Teetsov on ettepaneku teinud, käesolevast seaduseelnõu § 1. välja jätta märkus 2. Ma juhin tähelepanu sellele, et selles märkuses ei käsitata popside maid, vaid neid väikseid maatükke Saaremaal, mida kasutatakse eraomanduse õiguse alusel, ja kus seega mingisugust maavõõrandamist ei ole, vaid ainult maade korraldamine. Selles küsimuses toonitas rkl. Teetsov ise I lugemisel, et nendel maapidajatel ühiskarjamaa tarvitamise arvel õigus on teatavaid juurdelõikeid saada keskmiselt 3¹/₂ hektari. Arvan, et ettepanek § 1. märkus 2. välja jätta, sugugi loogilisena ega õiglasena ei tundu, võrreldes avaldatud mõtetega. Sellepärast tuleks rkl. Teetsov'i ettepanek tagasi lükata.

Rkl. Gustavson tegi ettepaneku, käesoleva seaduse 1. osas kustutada need maa-alad, mis kuuluvad siseministri poolt kinnitatud alevikkude piirkonda. Need maa-alad on teatavasti käesoleva seaduseelnõu alt välja jäetud, ja rkl. Gustavson tahab neid selle seaduse alla üles võtta. Mina arvan, et ei oleks mõtet suuremaid maa-alasid nüüd seaduse alla juurde võtta, kui seaduse teostamine juba lõpule jõudmas, kus kohalikud korraldusekomisjonid oma

tööd lõpetanud. Maakomisjonis ei ole härra Gustavson ettepanekut esitanud, sellepärast maakomisjoni nimel ei saa seisukohta avaldada, kuid pean kohuseks tähelepanu juhtida, et maakomisjonis on praegu arutamisel teine seaduseelnõu, — võoraste maade peal tekkinud elamute seaduseelnõu, mis just tahab lahendada seda küsimust, mida puudutas rkl. Gustavson. (Vahelhüüe J. Vainu, stp poolt.) Härra Vain, arvan, et sügiseks võetakse see seaduseelnõu vastu ja siis laheneb küsimus niikuinii.

Rkl. Vessart on ettepaneku teinud, märkus I selles mõttes muuta, et Vabariigi Valitsuse poolt kuni 8. sept. määratud maad ei käiks selle seaduse alla, vaid käiksid ainult need maa-alad, mis linnade ja alevite administratiivpiires. Siin pean tarvilikuks tähelepanu juhtida, et Riigikogu, võttes omal ajal vastu Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse, avaldas vankumatut tahet, et maa-alad, mis linna külje all ja mida võiks tulevikus kasutada suvitusekohtadena, ei saaks hangeldamise objektiks. Sellepärast võttis Riigikogu vastu märkus I, millega andis Vabariigi Valitsusele üheaastase tähtaja linna külje all olevate maade eraldamiseks selle seaduse alt. Mõnesugustel põhjustel ei suutnud Vabariigi Valitsus neid maid määratud tähtjaks eraldada ja tegi otsuse hiljem, mida aga korraldamise komisjon ei tunnustanud, sest see oli tehtud pärast tähtaega. Arvan, see looks meil Eesti riigis võimatu seisukorra, kui meie Riigikogu poolt ametiseseatud ja tema usaldusega varustatud valitsuse otsuseid, mis vististi väga põhjaliku kaalumise teinud, ei austaks ja ei püüaks neile seaduse jõudu anda. Sellepärast arvan, et rkl. Vessart'i ettepanek tuleks tagasi lükata. Kõige viimaks on rkl. Tamm teinud ettepaneku seaduse pealkirja muuta, mitte käesoleva seaduse, vaid selle, mis juba kahe aasta eest vastu võetud ja kahe aasta eest Riigi Teatajas välja kuulutatud. Minu arvamise järgi oleks see esimene pretsedent meie parlamendi tegevuses, kus juba kaks aastat maksnud seadust hakatakse ümber ristima. See on niisama, kui kahe aasta eest surnud lapsele tahetakse nime anda. (Vahelhüüe.) See seadus, mille härra Tamm tahab ümber ristida, on juba surnud selles mõttes, et need korraldusekomisjonid, mis selle põhjal asutatud, on oma töö juba lõpetanud, nii et ainult kruntide tegelik natuuras välja mõõtmine veel ees on.

Samuti tahab härra Tamm seaduse selles mõttes täiesti uuele alusele seada, et selle alla käiksid ainult kogukonna ja asutuste maad, kuna erarendimaad välja jäetaks, sellega kriips tõmmataks kõigele sellele suurele tööle, mis meie

Vabariigi Valitsus ja põllutöoministerium kahe aasta jooksul teinud. Ma arvan, et sellega Riigikogu ei võiks nõus olla, ja sellepärast tuleksid härra Tamme parandused tagasi lükata.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamise korra kohta on mul järgmist teatada: kõigepealt jääb sissejuhatava osa hääletamine seaduseelnõu II lugemise lõppu, samuti ka selle juurde kuuluvad 2 ettepanekut jäävad praegu hääletamata.

Hääletamisele tuleb rkl. Tamme ettepanek pealkirja kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Tamme ettepanek § 1. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Vessart'i ettepanek tähtaja muutmise kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Gustavson'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb põllutöoministri ja rkl. Vessart'i ühine ettepanek, kustutada märkus esimese viimane osa, alates sõnadest „samuti maa-ala Viiratsi pool Viljandi järve“ kuni variandini. (Hääletatakse.) Poolt on 38 häält, vastu 33 häält, erapooletuid — 2, seega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb variant. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on variant tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb paragrahv ühes vastu võetud parandustega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1. vastu võetud. (Vahelhüüe: Lõpetada!)

Aruandja **A. Schulbach** (loeb):

„§ 2. Paragrahv esimeses nimetatud maade korraldamist käesoleva seaduse alusel võib nõuda:

a) maaomanik;

b) kogukonna- või asutustemaade kasutaja ühe tema käes tarvitada oleva majapidamise kohta, vaatamata sellele, kas majapidamist moodustavaid maid ühe või mitme iseseisva rendilepingu põhjal kasutatakse;

c) eramaade kasutaja, kui ta kasutuses olev põllu-, õue- ja aiamaa kogusuurus ei ulatu üle 5 ha;

1) kui tal korraldatava maa peal on oma eluhoone, või

2) kui tema või ta eelkäijad, kellelt ta maa kasutamise õiguse kas omandanud või pärinud, on üles harinud uudismaana vähemalt poole kasutadaolevast põllumaast;

d) eramaade kasutaja kasutatava maa-ala suuruse peale vaatamata, kui tema käes olev maa-ala on saadud pärandusena peakoha küljest;

e) lit. c ettenähtud maakasutaja, kui ta vastu oma tahtmist lahkuma oli sunnitud kasutada olnud maakohalt kasutamise lepingu lõppemisel 1925. a. kevadel, olgugi et ta oli täitnud kohustused maaomaniku vastu.“

Paljunduses on viga. Punkt c — eramaade kasutaja, kui ta kasutuses olev põllu-, õue- ja aiamaa kogusuurus ei ulata üle 5 ha — lõpus peab olema mitte semikoolon, vaid koolon.

K. Tamm (põl): Mina soovitan § 2 lit. c redigeerida järgmiselt: „c) eramaade kasutaja, kui tema kasutuses oleva kõlbliku ja õuema kogusuurus ei ulata üle 5 ha: 1) kui tal korraldatava maa peal on oma eluhoone, või 2) kui tema või ta õiguste eelkäijad, kellelt ta maakasutamise õiguse kas omandanud või pärinud, on üles harinud metsast, raiesmikust või soost vähemalt poole kasutada olevast põllumaast ja ka vähemalt poole kasutada olevast heinamaast on metsast, raiesmikust või võsastanud soost heinamaaks muutnud.“

Selle ettepaneku põhjenduseks võin järgmist ette tuua. Nagu „Vaba Maas“ omal ajal lugeda oli, peeti Võrumaal ära suur popside koosolek, härra Voiman teab seda kohta küll, vist „Kandle“ saalis, missugusest koosolekust osa võttis ligi 1000 inimest. Seal selgus, et popsid ei nõudnud suuremat maa eraldamist kogusuuruses kui 5 ha. Praegu on ette näha, et pops võib saada põllu-, õue ja aiamaad kogusuuruses 5 ha, peale selle heinamaad, karjamaad, nii et esitatud seaduse alusel võib pops saada kuni 50 ha. (J. Voiman, stp: Härra Tamm, popsid nõudsid, et talumaad tulevad kõik ära jagada.) Ma arvan, et „Vaba Maad“ võib usaldada. (J. Voiman, stp: Mina olin ise seal). Kahjuks ei ole mul praegu täpsed andmed ligi. Seal on teisiti kirjutatud. Seal oli öeldud, missugused tööerakonna tuusad koosolekust osa võtsid, igatahes asjast arusaajad olid seal. Igatahes popside nõudmised olid mõõdukad. Ei pruugiks kaugemale minna, kui popsid soovivad, ja võiks piirduda sellega, mida ette kandsin.

Mis sellesse puutub, et ma olen heinamaa sisse võtnud, siis on see kokkukõlas selle seisukohaga, mis rahvaerakonnal oli oma popside seaduse novelli ja mis esitati Riigikogule 26. veebruaril 1926. Ka rahvaerakond oli seekord arvamisel, et heinamaa on teatava tähtsusega ja et ei ole ainult põllupinna harimine tähtis. Seda on ka Riigikogus toonitatud. Ka praegune Riigivanem härra Tõnisson toonitas seda Riigikogus, et uudismaa mõiste on väga segane mõiste, võib isegi 3—4 aasta sööti lugeda uudismaaks, kui see küntud saab.

Ministeerium on omalt poolt püüdnud uudismaale anda mõiste ja on oma seletuskirjas seletanud, et tuleb metsastunud, soostunud või võsastunud maast ülesharitud põldu uudismaaks lugeda.

Kuid parem oleks, kui seadus selle ära tähendaks, mida tuleks uudismaa all mõista. Muidu võib maakasutaja suurt vaeva näha, ja asi võib ebaõigelt välja kujuneda. Ka võiks juhtumisi olla, et popsi vähesed on taluomaniku hoone ja põldu pool vakamaad või vakamaa ja sellest tarvitseks tal ainult pool uudismaad olla, et sellega omandada ka taluomaniku hoone ja vahest väärtuslikke heinamaid. See oleks aga ülekohtune.

Kõigil neid põhjustel olen ma teinud selle paranduse.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Tonkman on teinud ettepaneku, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja **A. Schulbach** (lõpusõna): Rkl. Tamme ettepanekuga ei saa ma ühineda, sest ettepaneku vastuvõtmine tähendaks seda, et suuremale osale tehtud tööst tuleks kriips peale panna ja uuesti otsast peale hakata.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tamme parandus-ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

On tehtud ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.55 min.

Algkirjale alla kirjutatud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.

